

KULTÚRA

ROČNÍK XXIV. – č. 18

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

3. NOVEMBRA 2021

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

MODLITBA ZA REČ NAŠU *Gregor Papuček*

1. Otče náš, ktorý si na nebesiach,
posväť nám našu slovenčinu.
A neuveď nás do pokušenia
vymeniť si ju za reč inú.

3. Nech naša pravda, naše slová
nemusia žobrať pred dvermi.
Daj nám sily chrániť ich vždycky
ako ten chlieb náš každodenný.

2. Buď vôľa Tvoja pomáhať nám,
jak v nebi tak na tejto zemi,
chrániť si, ctiť si a milovať
naš jazyk Tebou vysvätený.

4. Daj aby v srdci všetkých Slovákov
horel k nim vernej lásky plameň.
Nech je jak bolo na počiatku
na večné veky vekov. Amen.

Matica slovenská bola v roku 1863 založená ako národná ustanovizeň napomáhajúca rozvoju národného života, inštitucionalizovaných základov zbierkotvornej činnosti a vedy v oblasti histórie, literárnej vedy, jazykovedy, knihovedy. Poslaním Matice slovenskej bolo zjednotiť „milovníkov národa a života slovenského“, aby spoločnými silami pracovali na pozdvihnutí vzdelanostnej úrovne národa a tým aj na jeho materiálnom zveľadovaní. Toto poslanie chceli maticní zakladatelia dosiahnuť pestovaním vedy a umenia, podporovaním vedcov a umelcov a vzdelávaním národa. Matica slovenská, počas svojej krátkej existencie, položila základy slovenskej profesionálnej vedy, ktorej nebyvalý rozvoj nastal v nasledujúcom storočí.

Matica slovenská na rázcestí

pôvodnú slovenskú literatúru a významnou mierou sa podieľala aj na propagácii slovenskej kultúry vo svete. Hlavným poslaním členskej základne bolo napomáhať inštitučnej časti Matice slovenskej pri plnení jej úloh v oblasti vedy, kultúry, osvetovej a výchovnej činnosti. Členská základňa nadobudla masový charakter (viac ako 100 000 organizovaných členov) v rokoch 1948 – 1950 a v rokoch 1968 – 1969.

Pozoruhodný rozvoj Matice slovenskej nastal v rokoch 1939 – 1950, a to vo všetkých oblastiach jej spoločenského, kultúrneho a vedeckého pôsobenia. Významnou mierou k tomu prispelo založenie Slovenskej národnej knižnice v roku (1941) a tlačiarne Neografia úč. spol. v Turčianskom Sv. Martine (1943), ktorá umožnila Matici slovenskej plniť jej rozsiahly vydateľský program. Matica slovenská sa stala nielen finančne nezávislou ustanovizňou,

JÁN BOBÁK

ale prostredníctvom svojich základní bola nepochybne aj pri podpore mladých talentoch, ochrane národného dedičstva, rozširovaní slovenskej literatúry do škôl a v neposlednom rade aj pri pomoci zahraničným Slovákom a propagácii slovenskej kultúry vo svete.

Od svojho založenia až do roku 1948 sa Matica slovenská riadila svojimi vlastnými stanovami. V období rokov 1948 – 1953 zásahmi štátu prechádzala často protichodnými úpravami, ktoré nakoniec vyústili v roku 1954 do prijatia zákona Slovenskej národnej rady o Matici slovenskej ako Národnej knižnici a knihovedného ústavu (zák. č. 4/1954 Sb. n.), čím sa vlastne dovŕšilo jej úplné poštátnenie. V ďalšom období úlohy a vnútornú štruktúru Matice slovenskej upravovali štáty, vydávané poverením kultúry (1954, 1961).

OBNOVENIE ČLENSKEJ ZÁKLADNE MATICE SLOVENSKEJ V ROKU 1968

Obnovenie členskej základne a mohutný nárast členstva v roku 1968 si vyžiadalo prijatie nového zákona o Matici slovenskej (zák. č. 97/1968 Zb.), ktorý umožnil rozvoj inštitučnej i spolkovej činnosti. Tento riadiaci model trval síce len krátko, ale už v tomto období sa začali prejavovať tendencie stavať členskú základňu ako prioritnú vo vzťahu k inštitučnej zložke. Vrcholným orgánom Matice slovenskej (vrátane jej inštitučnej zložky) bolo podľa nového zákona valné zhromaždenie, ktoré rozhodovalo o zásadných otázkach zamerania a činnosti Matice slovenskej. Pritom zástupcovia inštitučnej zložky tvorili len nepatrnú časť delegátov valného zhromaždenia, ktorí pritom rozhodovali o celej Matici slovenskej, vrátane inštitučnej zložky. Táto veľmi nepriaznivá situácia sa premietla aj do personálneho obsadenia orgánov Matice slovenskej, výboru a predsedníctva, v ktorých dominovali zástupcovia spolkovej časti, čo vyvolávalo v Matici nezhody a napätie.

V nadväznosti na viac ako storočnú tradíciu bolo v zákone o Matici slovenskej (1968) zakotvené, že Maticu spravuje predstaviteľ inštitučnej časti, správca, ktorého vymenúva a odvoláva Predsedníctvo SNR na návrh výboru Matice slovenskej.

(Pokračovanie na 3. strane)

MATICA SLOVENSÁ PO SVOJOM OŽIVOTVORENÍ V ROKU 1919

Po oživotvorení v roku 1919 bola Matica slovenská jedinou organizovanou vedecko-výskumnou základňou na Slovensku, v rámci ktorej sa začala organizovať aj členská základňa ako podporné občianske hnutie. Matica slovenská bola od svojho ustanovenia predovšetkým inštitúciou so zameraním na zbierkotvornú, vedeckú, vydateľskú, osvetovú a vzdelávaciu činnosť. Ochráňovala slovenské kultúrne dedičstvo, podporovala mladé talenty, vydávala

Priateľ človeka

„Modlitbová púť sa skončila na Slovensku na sviatok Sedembolestnej Panny Márie. Aj tam do Šaštína, do Svätyně Sedembolestnej Panny Márie, prišlo veľké množstvo synov a dcér na sviatok Matky, ktorý je zároveň národným náboženským sviatkom. Moja púť bola teda púťou modlitby v srdci Európy, ktorá začala adoráciou a skončila sa ľudovou zbožnosťou. Modliť sa, pretože predovšetkým k tomu je povoláný Boží ľud: klaňať sa, modliť sa, kráčať, putovať, konať pokánia a pri tom všetkom cítiť pokoj a radosť, ktorú nám dáva Pán. Náš život musí byť taký: klaňať sa, modliť sa, kráčať, putovať, konať pokánia. A to je zvlášť dôležité na európskom kontinente, kde prítomnosť Boha oslabujeme - vidíme to každý deň: oslabujeme prítomnosť Boha – konzumizmom a tzv. výparmi unifikovaného myslenia – je to vec zvláštna, no skutočná – ovocie zmiešaniny starých i nových ideológií. A toto nás vzdáva od dôverného priateľstva s Pánom, od dôverného priateľstva s Bohom ... , zhrnul v časti príhovoru Svätý Otec František pri generálnej audiencii 22. septembra 2021 apoštolskú cestu do Slovenskej republiky. Prichodí poznamenať: Pápež František vie veľmi dobre o čom hovorí. Vychádza z Evanjelií. Zachovajme v pamäti slová Svätého Otca. Nech patria aj v budúcnosti k duchovnej výbave slovenského národa!

Na vzácnych stránkach Evanjelií Ježiš učí učeníkov modlitbe. Učí ich svoju modlitbu (por. Lk 11, 1 – 4). Odzrkadľuje mystický rozmer hlbokého Pánovho vnútorného života – krásu, hĺbku, blízkosť, oddanosť Božieho syna ... Zanecháva im ju a celej svojej Cirkvi ako vzácne duchovné dedičstvo. Pritom vyzýva a veľmi naliehavo k modlitbe, v ktorej vyslovujeme Bohu naše priania, očakávania a nádeje. Niet pochybnosti: podľa vôle Pána Ježiša modlitba patrí neodmysliteľne k životu kresťana.

Aká je však skutočnosť? Patrí modlitba naozaj k nášmu životu?

Priznajme si: modliť sa nie je nám ľahké. Modliť sa nie je pre nás čímsi prirodzeným, spontánnym. Musíme sa k nej prepracovať! Prečo je tomu tak? Našli by sa všelijaké dôvody i ospravedlnenia. Akokoľvek, najlepšie sa dostaneme k jadrú veci, keď sa úprimne spýtame sami seba: čím je? Lepšie: kým je pre mňa Boh? Je mi Boh vo všetkom prevyšujúcou skutočnosťou? Koho a čo v ňom vidím? Aký mám vzťah k nemu? Otázka modlitby je otázkou Boha v mojom živote. Budem sa úprimne modliť alebo nie, podľa toho v akom pomere stojím k Bohu. Preto Ježišova reč o modlitbe môže znamenať niečo ešte základnejšie, prvoradejšie. Ježiš v nej predstavuje Boha. Zjavuje a zvesťuje ako hľadieť na Boha; koho máme v ňom vidieť, kým chce byť On sám - pre nás.

K modlitbe sa teda nedostane človek, ktorému je Boh ničím. Pozdáva sa, že takých ľudí je dnes priveľa? Nehľadáme na vec ihneď „čiernymi okuliarmi.“ Ktovie, vari sa v dnešnom svete, mase okolo, viac ľudí modlí, ako by sme sa domnievali. Hoci nemožno poprieť, že mnohým sa modlitba stala čímsi cudzím; nevidia v nej zmysel, a najmenej v tej prosebnjej.

Prečo je tomu tak?

Tí nemodliaci sa nie sú v každom prípade neveriaci, ateisti – ako ich bežne nazývame. Pravých ateistov,

ľudí, čo v nijakom zmysle nepripúšťajú, že jestvuje Boh, nie je veľa. Aspoň tak vypovedajú prieskumy o myslení a postojoch obyvateľstva. Veď byť skalopevne presvedčeným ateistom nie je ľahko. Človek, ktorý povedome poprie Boha, cíti, že sa dostáva do akejsi hlbokkej samoty, z ktorej ho nevytrhne nijaký čisto ľudský vzťah. Najväčšia časť nemodliacich má iný postoj k Bohu. Sú ľuďmi, ktorí pripúšťajú, že akýsi Boh musí jestvovať. Ináč by sa koniec – koncov nedalo vysvetliť, z čoho povstal celý svet; bez Boha by bol vesmír predsa len vydaný náhode a chaosu. Lež o Bohu ďalej nič nevieme – tak rozmýšľajú; ak jestvuje je nepoznateľný. Ostáva kdesi v dialavách. Človek sa k nemu nikdy nedostane. Veď prečo by sa vzdialený, tajomný Boh mal ešte osobitne zaujímať o ľudskú bytosť? Preto pre nich najlogickejšie je žiť tak, ako keby vôbec nejstoval. Boh je veľmi ďaleký, neznámy a nakoniec ľahostajný: sú hlavné dôvody, ktoré ich najčastejšie odvádzajú od modlitby, robia ju zbytočnou, pozbavujú zmyslu a hodnoty.

Lenže ak sa zamyslíme, nie sú uvedené motívy aj nám prekážkou modliť sa? Aj nám, čo v Boha veríme a považujeme sa za nábožensky založených? Vzdialenosť Boha, jeho tajupnosť; hlboké, nepreniknuteľné tajomstvo jeho bytosti – sú aj naše skúsenosti Boha. Aj nám sa neraz zdá, že Boh nás nakoniec ponecháva opustených; nevie o nás, nepozná nás, nezaujíma sa čo sa s nami deje.

Nehanbime si priznať uvedenú skúsenosť. Aj ona patrí do života ľudí, ktorí v Boha veria a chcú žiť pred jeho tvárou. V modlitbe spolu s Cirkvou pri bohoslužbách sa stretávame so žaliami. Od ich vzniku sú odpoveďou svätopiscov na Božie zjavenia a prítomnosť Jahweho v dejinách Izraela, na Božie slovo, Zákon ... Sú modlitbami nábožného človeka Starého zákona i celej pospolitosti veriaceho židovského národa. Nachádzame v nich slovami vyslovené skúsenosti človeka s Bohom. Aké skúsenosti? Starozákonný človek často cíti a živo si uvedomuje, ako mu je Boh blízky a naklonený. Nazýva Boha svojím „pastierom,“ ktorý ho vedie na šťavnaté pasienky; „skalou“ svojej existencie, ochranným „štítom“ i celým „obrním“ v životných bojoch. Pre národ je Boh „ochrannou hradbou“ i „predmúrom.“ Lež stáva sa tiež, že tento veriaci a nábožný človek zvolá: „Bože, kde si?“ „Jestvuješ vôbec?“ „A keď áno, nevidíš, nepoznáš ma? Či si zabudol na všetky tie prísľuby, ktoré si nám dal? Na istom mieste skúsenosť vzdialenosti Boha vyvrcholí vo výkriku: „Si naozaj Boh neznámy“, zahalený v oblaku tajomstva. Teda dvojaká a protikladná je skúsenosť človeka s Bohom. Aj naša vlastná, konkrétna, každodenná skúsenosť: Boh je blízky a ďaleký, známy, dôverný i neznámy.

Vráťme sa k Ježišovej reči v Evanjeliu. Ako predstavuje Boha? Ako sa podľa jeho návodov bližiť k Bohu?

Treba poznamenať: Pán neodmieta jeho istý starozákonný obraz. Obraz Boha nekonečne veľkého a nekonečne svätého, čistého. Boha nekonečne vysoko stojaceho nad svetom a ľudstvom. Boha, pred ktorým človeka musí uchvátiť bázeň, ba priam hrôza a strach. Aj toto je Boh. Ježiš však vždy domalíva uvedený obraz novými, radostnými črtami a farbami. Učí „svojich“ v prvom rade nazývať Boha „Otcom.“

K „Otcovi“ máme prichádzať vždy, keď sa chceme ľudskými slovami obrátiť na Boha. Preto práve oslovenia: „Otcče“, „Otcče náš“, „Otcče môj“, majú byť úvodným slovom a dušou každej modlitby. Keď pritom nahliadneme, koho oslovujeme, naše prvé prosby nemôžu byť iné ako prosby Ježišovho Otčenáša. „Bože, posväť sa meno tvoje“, t. j. nech celý svet spozná tvoju nekonečnú veľkosť a svätosť.

„Príď kráľovstvo tvoje“: nech celý svet uzná tvoje zvrchované božské právo a moc. „Bud' vôľa tvoja“: nech sa vo všetkom stane, čo ty chceš. Potom smú prísť prosby za nás. Mohli by sme ich spokojne rozšíriť, predĺžiť, podľa toho, čo žije v našom vnútri, na duši tlačí, bolí. Akokoľvek, môže sa však stať, že sa v prosbách zajakneme. Zmocní pocit,

že sme dotieraví, naša reč Boha nedôstojná. Preto Pán hovorí: Ako je to medzi vami a tými, ktorí sú vám priateľmi? Nespoliehate sa na nich? Neprosíte ich o toľké každodenné veci? Nie ste často aj dotieraví (por. Lk 11, 5 – 13)? Hľa, Pán Ježiš predstavuje celkom nový obraz Boha: Boh – priateľ. Priateľ nad všetky ľudské priateľstvá!

Vtlačme si do mysle a do srdca aj tento obraz Boha! Ešte iné myšlienky a pocity môžu brániť prístupu k Bohu v modlitbe. Jedným z nich je, že si blízkosť Boha životom nezasluhujeme. Ibaže vzťah medzi Bohom a človekom, ako ho Ježiš zjavil, je dačo, čo si človek je v stave zaslúžiť? Nie je to dar? Čistý dar? Vari sme sa previnili voči Bohu a povedomie viny, hriechu nám zabraňuje objaviť sa pred Bohom v modlitbe? Kofki, kedysi úprimne nábožní ľudia sa definitívne vzdialili od Boha a nenachádzajú cestu k návratu pod ťarchou ich zlyhaní. Osmeľujem sa povedať, že ani človek v povedomí ťažkej viny sa nemá zrieknuť modlitby. Aj on smie predstúpiť pred Boha. Osloviť ho, ako ho k tomu pohýňa srdce. Aj jemu je Boh ešte vždy Otcem! Premyslime Ježišove podobenstvo o márnotratom synovi (por. Lk 15, 11 – 32). Ten otec,

voči ktorému sa syn vzbúril a ťažko previnil, nezanevrel. Neuzavrel sa do svojho hnevu. Nečakal v pocitoch urazenosti na návrat syna. Neprestal svojho syna milovať. Sledoval ho v myšlienkach na jeho bludných cestách. Kdesi som videl zobrazenie podobnosti v neobvyklej forme: Otec stojí na križovatke, kde sa schádza viacero ciest. S upiatym pohľadom, naširoko otvorenými očami pozerá do diaľky. Drží ruku nad očami, aby ho neoslepovali slnečné lúče. Túžobne vyhlíada, či sa už syn nevracia. Tak čaká Boh na každého, aj na mňa, keď som sa proti nemu previnil! Teda prečo by som aj ja nesmel vyhlíadať smerom k nemu, a už ho osloviť, aj vtedy, keď ešte nevládzem urobiť, čo nakoniec urobil márnotravný syn?

Učeníci v Evanjeliu prosili Ježiša: „Pane, nauč nás modliť sa ...“ (Lk 11, 1). Nech sa ich prosba ozýva aj v nás, pri každej eucharistickej slávnosti, a často! Vždy keď zistíme, že Boh sa stáva ďalekým, cudzím, neznámym, ľahostajným. Pane, Ježišu Kriste, ty si bol poslaný a prišiel na tento svet ako vyslanec Boha Otca. Ako jeho verný svedok pred nami. Ukáž nám aj dnes Otca i cestu k nemu!

Mons. RUDOLF MASLÁK

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné, z ktorého príjem je predsa len o málo väčší ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispejte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

(Pokračovanie z 1. strany)

V nadväznosti na osvedčenú matičnú prax z rokov 1919 – 1954 sa štatutárnym orgánom Matice stal správca Matice slovenskej a nie predseda Matice slovenskej. Predsedu Matice slovenskej volilo valné zhromaždenie a ako volený funkcionár reprezentoval spolkovú zložku. Predseda nebol v pracovnom pomere v Matici slovenskej a tak, ako aj iní volení funkcionári (predseda Dozorného výboru MS, podpredsedovia výboru MS) vykonával funkciu bez nároku na plat a honorár. Volené funkcie v Matici slovenskej boli vždy vykonávané bez nároku na finančné ohodnotenie. Dobrovoľná, nezištná práca „na národa roli dedičnej“ tvorila totiž podstatu matičného života.

Počas normalizácie bola činnosť inštitučnej zložky značne limitovaná a spolková činnosť bola takmer úplne zredukovaná. Mieste odbory Matice slovenskej boli presunuté do právomocí okresných národných výborov, respektíve príslušných osvetových zariadení. Matica slovenská, ako rozpočtová organizácia, bola riadená ministerstvom kultúry (zák. č. 167/1973 Zb.) a ďalšie jej pôsobenie bolo upravované štatútmí (1974, 1983). V tomto normalizačnom modeli došlo k aj zásadnej zmene v otázke štatutára. Maticu slovenskú už nezastupoval jej správca, ale predseda Matice slovenskej, ktorý bol ministrom kultúry priamo zodpovedný za dodržiavanie zásad štátnej politiky a celej činnosti Matice slovenskej. Maticu slovenskú riadil kolektívny orgán – výbor Matice slovenskej. Predsedu, ako aj členov výboru, menoval a odvolával minister kultúry, na návrh výboru. Zo správca Matice slovenskej sa stal subalterný úradník, ktorý zabezpečoval plnenie uznesení výboru. Správca, rovnako ako predseda, vymenúval a odvolával minister kultúry na návrh výboru. Za svoju činnosť sa takisto zodpovedal ministrom kultúry. Predseda a správca sa stali platenými zamestnancami Ministerstva kultúry SSR.

OBNOVENIE SPOLKOVEJ ČINNOSTI MATICE SLOVENSKEJ V ROKU 1990

Kvalitatívne nová situácia nastala po novembri 1989 demokratizačným procesom a opätovným, spontánnym obnovovaním členskej základne. Rozporuplný vývoj pred valným zhromaždením (10. – 11. augusta 1990) však pre vnútromatichné rozpory nevyústil do schválenia potrebného návrhu nového zákona o Matici slovenskej. V dôsledku snáh časti činníkov spolkovej zložky, na čele s bývalým predsedom Viliamom Gruskom, zneužiť Maticu slovenskú na politické ciele, prijala Slovenská národná rada v máji 1990 len novelizáciu starého a vývojom už prekonaného normalizačného zákona z roku 1973. Táto novela umožnila inštitucionalizáciu členskej základne, a to aj na úkor ústavov a odborných pracovísk, ktoré pritom ako jediní plnili zo zákona úlohy zadané Matici štátom. V Matici slovenskej sa začala presadzovať tendencia podriaďovania inštitučnej časti (ústavov a odborných pracovísk) spolkovému hnutiu, ako aj snahy presunúť ťažisko činnosti Matice slovenskej z oblasti vedy

Matica slovenská na rózcestí

Obnova našej národnej ustanovizne nie je možná bez prijatia nového zákona o Matici slovenskej

a kultúry do oblasti spoločenskej a politickej. Naviac, nástupom nového predsedu, Jozefa Markuša, sa čím ďalej tým viac koncentrovala moc v rukách predsedu, najmä vo finančnej a podnikateľskej oblasti.

Dovtedajší, vývojom osvedčený „správcovský systém“, sa v 90. rokoch konfliktne menil nacentralizačný „predsednícky systém“, so značným deficitom demokracie. V Matici slovenskej začala jednoznačne dominovať spolková zložka, čo upravil i zákon SNR č. 196/1991 Zb. z 26. apríla 1991. Inštitučná zložka si však ešte udržala čiastočnú autonómiu a väzbu na ministerstvo kultúry (správca na návrh výboru Matice slovenskej menoval minister kultúry), ale stupňujúce napätie medzi oboma zložkami Matice slovenskej, s rozdielnymi funkciami v neživotaschopnom centralizačnom modeli riadenia, ďalej narastalo (napr. Slovenská národná knižnica, s ohľadom aj na medzinárodné projekty, sa dožadovovala v rámci Matice slovenskej postavenia autonómnej právnickej osoby; zásahy spolkovej zložky do právnej subjektivity matičných ústavov; pri nakladaní s finančnými prostriedkami sa uprednostňovala spolková zložka na úkor inštitučnej zložky, ktorá, na rozdiel od spolkovej časti, ako jediná plnila zo zákona konkrétne úlohy zverené Matici slovenskej štátom a pod.).

HRUBÝ ZÁSAH DO ŽIVOTA MATICE SLOVENSKEJ

Zákon NR SR č. 68/97 Z. z. z 13. februára 1997 sa stal typickým „mačkopsom“ šitý na mieru autokratického predsedu. Umožnil síce v rámci Matice slovenskej organizovanie inštitučných pracovísk ako právnických osôb plniacich štátom zverené úlohy, ale de facto ponechal rozhodovacie orgány (valné zhromaždenie, výbor Matice slovenskej, predseda Matice slovenskej) plne závislé na členskej základni s prioritami matičnej spolkovej činnosti reprezentovanými najmä domami, oblastnými pracoviskami a miestnymi odbormi. Veľmi skoro sa prejavila konfliktnosť a neudržateľnosť tohto kontroverzného modelu a u-melej „jednoty“ Matice slovenskej. Prijatie nového zákona o Matici slovenskej viedlo v konečnom dôsledku k obmedzovaniu matičnej demokracie, nevidanej centralizácii moci v rukách predsedu a k vytvoreniu autokratického systému riadenia, podobnému z čias normalizácie. Nedemokratické monštrum, ktoré v Matici vytvoril bývalý predseda Jozef Markuš, nakoniec zomlelo aj jeho. Markuš však v Matici otvoril dvere rôznym „zlatokopom“, ktorí si

z nej urobili sociálny, zaopatrovací ústav. Jeho neschopní, kontroverzní nástupcovia na poste predsedu Matice slovenskej, Marián Tkáč a Marián Gešper, nielenže vnútorne rozložili a znefunkčnili Maticu slovenskú, ale jeho autokratický systém doviedli až na vrchol dokonalosti. Výsledkom je, že Matica slovenská, zovretá v legislatívnej kazajke autokratického systému, nie je v súčasnosti schopná obroditiť sa vlastnými silami a obnoviť demokratické pomery v tejto našej najstaršej národnej inštitúcii.

Zlúčenie verejnoprávnosti matičných inštitúcií, plniacich úlohy zverené štátom, s činnosťou občianskeho (matičného) združenia, sa ukázalo ako nerovnovážne, neživotaschopné, vedúce k vnútornému rozkladu a znefunkčneniu. Maticu slovenskú úplne ovláda spolková zložka na čele s volenými, platenými funkcionármi. Autokratický model Matice slovenskej na čele s predsedom znemožňuje prehľadnosť pri nakladaní s finančnými prostriedkami zo štátneho rozpočtu. Finančné prostriedky nie sú prioritne nasmerované na rozvoj ústavov a odborných pracovísk, ktoré ako jedinú plnia úlohy zadané štátom, a nie sú nasmerované ani na plnenie úloh, ktoré je Matica slovenská povinná zabezpečiť. V rozpore s matičnou tradíciou a poslaním Matice slovenskej je v súčasnosti absolútna väčšina finančných prostriedkov nasmerovaná pre potreby spolkovej zložky a na mzdy volených funkcionárov. Nedemokratický model usporiadania a riadenia je neúnosný a znemožňuje Matici slovenskej, aby mohla plniť svoje poslanie.

ROZBITIE INŠTITUČNEJ ČASTI MATICE SLOVENSKEJ

Dezintegračný proces v Matici slovenskej vyústil v roku 2000 prijatím tzv. knižničného zákona (zák. NR SR č. 183/2000 Z. z.), ktorým sa menil i zákon o Matici slovenskej, do odlúčenia Slovenskej národnej knižnice a Pamätníka národnej kultúry do novej organizácie, štátnej rozpočtovej Slovenskej národnej knižnice. V podstate, po roku 1948, to bolo druhé poštátnenie Matice slovenskej, ktoré sa realizovalo pod gesciou nekultúrneho, cynického ministra kultúry Milana Kňažka, opájajúceho sa svojou mocou. Následne sa ukázalo, že delimitácia majetku, zbierok a pracovísk bola nielen komplikovaná, ale v mnohom, ani za desaťrocie, nezavŕšená a predpokladaná súčinnosť Slovenskej národnej knižnice s Maticou doposiaľ viazne na mŕtvom bode. Okypená Matica slovenská však ani za dvadsať rokov od účinnosti knižničného zákona a vnútornej ruptúry, spô-

sobenej odňatím tradičných inštitúcií, sa nedokázala vyrovnáť s novým postavením a zotrúva na prekonanom, nefunkčnom systéme riadenia, organizácie a hospodárenia, v ktorom inštitučné úlohy zverené jej štátom sú v úplnom úzadí a Matica slovenská, ovládaná spolkovou zložkou (výbor Matice slovenskej a platení volení funkcionári) nie je schopná ich plniť.

Ústavy a odborné pracoviská, ktoré zo zákona plnia úlohy určené štátom sú v súčasnosti znefunkčnené a z personálneho hľadiska totálne zdecimované. Mzdové prostriedky boli z ústavov presunuté do domov a oblastných pracovísk Matice slovenskej, ako aj na mzdy platených, volených funkcionárov, ktorých rady sa neustále rozširujú. Výsledkom je, že v súčasnosti celkový počet 66 zamestnancov Matice slovenskej pracujú len piati (7,6 %) ako vedeckí a odborní pracovníci. Na rozdiel od ostatných zamestnancov však práve títo piati zamestnanci plnia úlohy, ktorými štát poveril Maticu slovenskú a zvyšných 65 zamestnancov (92,4 %) im je nápomocná. Tento absurdný nepomer, aký nemá obdobu, je ešte vypuklejší, keď si porovnáme, že Matica slovenská má 4 vedecké (odborné) pracoviská, v ktorých pracuje jeden – dvaja zamestnanci. Na druhej strane má Matica až 33 domov oblastných pracovísk roztrúsených po celom Slovensku. Teda, viac ako tridsať domov a oblastných pracovísk napomáha štyrom zdecimovaným matičným ústavom pri plnení úloh, ktorými Maticu poveril štát. Väčšiu absurditu, spojenú s plynvaním peňazí daňových poplatníkov, si asi ťažko dokážeme predstaviť.

TAKZVANÁ MLADÁ MATICA JE NELEGITÍMNA, ILEGÁLNA ORGANIZÁCIA

Už za éry predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša začali sa po celom Slovensku, na úkor rozvoja inštitučnej časti, zakladať vo veľkom počte domy a oblastné pracoviská Matice slovenskej. V súčasnosti plnia mimoriadne dôležitú úlohu pri výbere a ovplyvňovaní delegátov, ktorí na valnom zhromaždení rozhodujú aj o voľbe platených funkcionárov Matice slovenskej. A práve o tieto, z finančného hľadiska lukratívne a dobre platené posty, sa v súčasnosti zvädza v Matici slovenskej najväčší zápas, v ktorom brat nepozná brata. Valné zhromaždenia Matice slovenskej sa zmenili nekultúrne, vulgárne hryzoviská, poznačené primitívnymi volebnými kortesáčkami. Spolková časť, ktorá sa inštitucionalizovala prostredníctvom domov a oblastných pracovísk na úkor vedeckých ústavov, totálne ovládla

Maticu slovenskú a diktuje inštitúcii svoju vôľu. Dôsledkom takéhoto absurdného stavu je, že po „voľbách“ natohtoročnom valnom zhromaždení už nie je vo výbore zastúpený ani len jeden – jediný predstaviteľ ústavu. Výbor Matice slovenskej je v podstate zložený výlučne z členov spolkovej časti. Pritom výbor s definitívnou platnosťou rozhoduje o vedeckých pracoviskách, o ich existencii, vedecko-výskumnom zameraní, personálnom budovaní, či finančnom zabezpečení. Tragédiou súčasnej Matice slovenskej je, že o týchto výsostne odborných otázkach rozhodujú vo výbore polovzdelaní nedoukovia, ktorí nemajú na to nielen príslušné vzdelanie, ale ani kvalifikáciu.

Naviac, bývalý predseda Matice slovenskej Jozef Markuš v snahe čo najdlhšie sa udržať vo svojej funkcii, proti vôli veľkej časti bývalého výboru vytvoril v Matici paralelnú, tieňovú štruktúru – takzvanú Mladú Maticu, ktorá v rozpore s dovtedajšou praxou rozdelila spolkovú časť podľa veku. Markuš umožnil tejto privilegovanej a vyslovene lobistickej štruktúre, združujúcej rôzne elementy, aby, na rozdiel od vedeckých a záujmových odborov, si mohla po celom Slovensku vytvárať organizácie s vlastnou právnou subjektivitou. Pritom podľa platného zákona NR SR o Matici slovenskej jedine Matica slovenská môže zriaďovať a zakladať ďalšie právnické osoby a utvárať pracoviská bez právnej subjektivity. Takúto činnosť nemôže vykonávať organizačná zložka Matice slovenskej, akou je takzvaná Mladá Matica.

Dozorný výbor Matice slovenskej na svojom riadnom zasadnutí dňa 30. apríla 2021 prijal uznesenie, ktorým potvrdil, že zakladanie odborov takzvaných Mladej Matice, s vlastnou právnou subjektivitou, bolo a je v rozpore s platným zákonom NR SR a je protizákonné. Zakladanie takýchto odborov označil Dozorný výbor MS nielen za duplicitné (vo vzťahu ku kompetenciám Matice slovenskej, tak ako sú definované v zákone NR SR o Matici slovenskej), ale aj za nelegálne. Dozorný výbor Matice slovenskej pred konaním tohtoročného valného zhromaždenia upozornil vedenie Matice slovenskej, ako aj vedenie Mladej Matice, že takzvaná Mladá Matica je „de facto nelegálna organizácia“. Dozorný výbor MS svojim jednýmyselným schváleným uznesením „pozastavil činnosť a kompetencie duplicitných odborov Mladej Matice“. Rozhodnutím najvyššieho kontrolného orgánu Matice slovenskej odbory tzv. Mladej Matice oficiálne „stratili oprávnenie nominovať členov MS do orgánov MS na valnom zhromaždení MS, ako

aj delegovať delegáta na VZ MS 2021“. Vedenie Matice slovenskej, ako aj vedenie Mladej Matice, arogantným spôsobom ignorovali rozhodnutie Dozorného výboru Matice slovenskej. Tzv. Mladá Matica, v rozpore s právoplatným uznesením Dozorného výboru MS, nominovala na valnom zhromaždení svojich členov do orgánov Matice slovenskej. Týmto protiprávnym konaním vedenie Matice slovenskej na čele s kontroverzným predsedom Mariánom Gešperom, spochybnilo legitimitu tohtoročného valného zhromaždenia Matice slovenskej ako aj legitimitu prijatých uznesení.

VO VÝBORE MATICE NIE JE ŽIADEN ZÁSTUPCA MATIČNÝCH ÚSTAVOV

Členovia tzv. Mladej Matice zohrávajú rozhodujúcu úlohu na valných zhromaždeniach pri matičných volebných kortesačkách. V konečnom dôsledku je to práve takzvaná Mladá Matica, ktorá v skutočnosti rozhoduje o tom, kto bude zvolený za člena výboru, predsedu Matice slovenskej, alebo predsedu Dozorného výboru MS. Vopred sa pripraví zoznam overených kandidátov, ktorý koluje po domoch a oblastných pracoviskách Matice slovenskej. Na základe tohto zoznamu je potom volený výbor, predseda Matice, či predseda Dozorného výboru. Kto sa nedostane na tento zoznam, nemá absolútne žiadnu šancu, aby bol zvolený do výboru Matice slovenskej. Tradičná matičná demokracia sa zmenila na frašku. Posledné škandalózne, nedemokratické voľby na valnom zhromaždení Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši jasne preukázali, že Matica slovenská sa ocitla v rukách tzv. Mladej Matice. Výsledkom tohto vývoja je, že do výboru Matice slovenskej nebol zvolený ani jeden – jediný zástupca ústavov!

Stanovy, prijímané členským valným zhromaždením a snemami, nevytvárajú žiadne predpoklady na napĺňanie spoločenských očakávaní a poslania Matice slovenskej. Novelizované Stanovy MS z roku 2019 v nebyvalej miere skoncentrovali moc v rukách predsedu. Pritom nie sú stanovené žiadne požiadavky na kvalifikačnú úroveň predsedu. Predsedom Matice slovenskej sa môže stať akákoľvek svojprávna osoba a to bez akéhokoľvek vzdelania. Pritom predseda je štatutárnym orgánom Matice slovenskej a je zodpovedný za jej celkovú činnosť. Kruh sa týmto uzavrel a Markušov autokratický model dosiahol vrchol svojej dokonalosti. Nie najvyšší výkonný orgán, výbor Matice slovenskej, rozhoduje o vymenúvaní a odvolávaní riaditeľov matičných ustanovizní a pracovísk, ale rozhoduje o tom autokratický vládca – predseda Matice slovenskej. Riaditelia a vedúci pracovníci odborných pracovísk sú úplne závislí na osobnej vôli predsedu, ktorý ich môže kedykoľvek z postov odvolať, respektíve prepustiť zo zamestnania. Tak, ako v časoch normalizácie, aj v súčasnosti sa zo správcu Matice slovenskej stal subalterný úradník, ktorého vymenúva a odvoláva predseda Matice slovenskej po schválení vo výbore a to opäť na návrh autokrata – predsedu Matice slovenskej. Členovia výboru nemajú ani len možnosť navrhnuť podpredsedov výboru. Túto kompetenciu si opäť uzurpoval výlučne predseda Matice. Tajomník, ako aj vedecký tajom-

ník Matice slovenskej vymenúva a odvoláva predseda a to bez prerokovania a schválenia výboru. Takáto koncentrácia moci v rukách jednotlivca nemá obdobu v matičných dejinách. Predseda pritom otvorene ignoruje právnu subjektivitu ústavov, pracovísk, vedeckých a záujmových odborov. Svoju vôľu, bez ohľadu na názor riaditeľa, alebo vedúceho pracoviska zasahuje do personálnych a finančných otázok, ako aj do vedecko-výskumnej, prezentačnej a publikačnej oblasti ústavov a vedeckých odborov. Pritom ale osobnú zodpovednosť za činnosť pracovísk nesú riaditelia a nie predseda Matice slovenskej.

JEDINÉ VÝCHODISKO – PRIJAŤ NOVÝ ZÁKON NR SR O MATICI SLOVENSKEJ

Možno konštatovať, že zákon o Matici slovenskej z roku 1997, s jeho viacerými zmenami a úpravami, je už dávno prekonaný. Všeobecne sa pociťuje potreba novej zákonnej úpravy postavenia a poslania Matice slovenskej so zreteľným vymedzením úloh, ktoré jej zveruje štát a predovšetkým oddelením jej členského pôsobenia, spadajúceho do náplne občianskeho združenia, od inštitučnej časti. Nový zákon o Matici slovenskej musí vychádzať zo skúsenosti s aplikáciou predchádzajúcich zákonov vzťahujúcich sa na Maticu slovenskú, z opakujúcich sa problémov hospodárenia, nedostatočného plnenia štátom zverených úloh, ako aj z podnetov na zásadnú zmenu organizácie a riadenia verejnoprávnej ustanovizne. Z hľadiska úloh, ktoré zákonom zveruje Matici slovenskej štát, je nevyhnutné zmeniť doterajšiu štruktúru Matice slovenskej a pri zachovaní jej verejnoprávnosti oddeliť riadenie inštitučnej časti od spolkovej časti, ktorá má náplň občianskeho združenia a tomu usposobený samosprávny charakter.

V súlade so signatármi Memoranda (Kultúra, 24, 20. októbra 2021, č. 17) som presvedčený, že hlbokú krízu v Matici slovenskej treba neodkladne riešiť. Jediným východiskom je prijať nový zákon Národnej rady Slovenskej republiky o Matici slovenskej, ktorý presne vymedzí kompetencie a úlohy inštitučnej zložky (ústavy a odborné pracoviská) a spolkového hnutia a zároveň definitívne ukončí hanebnú éru platených volených funkcionárov. Presné vymedzenie kompetencií, práv a povinností inštitučnej i spolkovej časti umožní preklenúť úskalí vývoja Matice slovenskej a na ďalšie desaťročia zefektívni jej činnosť. Inštitúcia i matičné členské združenie týmto nadobudnú priestor pre vzájomnú kooperáciu a vytvorí sa aj predpoklad pre nové usporiadanie vzťahov a spolupráce medzi Maticou slovenskou a Slovenskou národnou knižnicou, a to tak pri zbierkových fondoch (napr. scelenie archívnych fondov), pri vedeckej a odbornej súčinnosti, ako i pri prezentácii národného kultúrneho dedičstva (I. budova Matice slovenskej).

Matica slovenská, ako verejnoprávna, národná kultúrna ustanovizeň, je potrebná aj v 21. storočí, v storočí globalizačných trendov. Jej osvedčená úloha pri rozvoji a ochrane slovenskej kultúry, slovenského jazyka, slovenského kultúrneho dedičstva doma a v zahraničí je aj v súčasnosti jedinečná a nenahradiiteľná.

JAN BOBÁK

Prezident Talianskej republiky Sergio Mattarella si uctil najstarší taliansky časopis

La Civiltà Cattolica

Keby sme aj rozhladenému slovenskému vzdelancovi položili otázku, či pozná časopis La Civiltà Cattolica, akiste by sme nedostali kladnú odpoveď. Tú by sme však možno dostali, keby sme mu položili otázku, či pozná časopis Slovenské pohľady. Keby sme sa ho však spýtali, či vie, že obe tieto periodiká majú spoločného menovateľa, jeho odpoveď by zrejme znela, že nevie. Aj to svedčí o slovenskej kultúrnej a intelektuálnej úrovni...

A vedel by onen vzdelanec, kedy vyšli Slovenské pohľady prvý raz? Slovenské pohľady na vied, umeňu a literatúru, taký bol pôvodný názov, vyšli prvý raz v roku 1846.

Časopis La Civiltà Cattolica vyšiel prvý raz v roku 1850 a odvtedy vychádza nepretržite (na rozdiel od Slovenských pohľadov).

La Civiltà Cattolica je teda najstarší nepretržite vychádzajúci časopis v taliančine. V roku 1850 ho založila Spoločnosť Ježišova, rehoľa jezuitov, a od toho roka ho vydáva pravidelne.

Postupom času sa časopis vypracoval na kľúčové mienkotvorné periodikum Katolíckej cirkvi. Medzi mnohými katolíckymi časopismi je La Civiltà Cattolica jediný, ktorého stránky v štádiu obťahov, čiže odtlačkov sadzby urobenej na kontrolu, prezerá Štátny sekretariát Svätej stolice, a tak sa definitívne schvaľuje jeho obsah. Kontrolné čítanie obťahov zo strany Vatikánu neznamena, že časopis La Civiltà Cattolica je oficiálnym orgánom Svätej stolice. Znamená iba to, že obsah príspevkov, ktoré sú v ňom uverejňované, nie je v rozpore s tým, ako vníma dané problémy Svätá stolica.

Časopis La Civiltà Cattolica bol Spoločnosťou Ježišovou založený v Neapole ešte pred zjednotením Talianska, ale niekoľko mesiacov po jeho založení ho rehoľa presťahovala do Ríma, kde časopis nepretržite a pravidelne vychádza dodnes. V súčasnosti vychádza každých štrnásť dní v náklade 15 000 až 16 000 exemplárov vo viacerých jazykových mutáciách. Najnovšie mám číslo zo 17. júla 2021, v poradí 4106.

Slovenské pohľady prežili maďarizáciu, dve svetové vojny, deväť politických režimov – od absolutistickej monarchie po demokraciu, vrátane dvoch totalít, „deravej“ i komunistickej. Vychádzali aj v tých najhorších časoch pravidelne každý mesiac, až im „demo/démono/kracia“ „obyčajných“ plagiátorov súčasnosti vyrazila dych...

Keď vyšlo 4000. číslo La Civiltà Cattolica a keď si časopis prednedávnom pripamätával svojich 170 rokov, bol to sviatok – sviatok katolíckej kultúry nielen v Taliansku, ale v celom katolíckom svete. Redakciu časopisu prijala na slávnostnej audiencii nielen hlava Katolíckej cirkvi pápež František, ktorý ho označil za „časopis jedinečný svojho druhu“, ale aj hlava talianskeho štátu, prezident republiky Sergio Mattarella.

Spomenie si čitateľ Slovenských pohľadov, kedy šéfredaktora, prípadne pracovníkov redakcie tohto najstaršieho slovenského časopisu prijali na audiencii hlava slovenského štátu, prezident, predseda vlády, minister kultúry či iný predstaviteľ Slovenskej republiky? Čitateľovi to pripomeniem: prvý a posledný raz si šéfredaktora a pracovníkov redakcie Slovenských pohľadov uctil iba prvý prezident Slovenskej republiky Dr. Jozef Tiso, čestný člen Matice slovenskej, keď vo svojom sídle v Grasalkovičovom paláci prijal šéfredaktora Stanislava Mečiara a jeho spolupracovníkov, o. i. Andreja Mráza a Jozefa G. Cincika.

Prezident Talianskej republiky Sergio Mattarella prijal 9. júla 2020 v prezidentskom paláci v Ríme (Il Quirinale) pracovníkov redakcie časopisu La Civiltà Cattolica pod vedením šéfredaktora P. Antonia Spadara SJ. Prijatie sa uskutočnilo pri príležitosti 170. výročia založenia tohto periodika. Na stretnutí sa zúčastnil aj generál jezuitov, generálny predstaviteľ Spoločnosti Ježišovej P. Arturo Sosa SJ, a v príhovore sa poďakoval za láskavé prijatie spoločenstva redaktorov, ktorí časopis pripravujú a vydávajú. Po ňom šéfredaktor P. Antonio Spadaro prezidentovi predstavil jednotlivých členov redakcie. Prezident Talianskej republiky Sergio Mattarella pozdravil pozvaných hostí a pri príležitosti 170. výročia založenia La Civiltà Cattolica im adresoval tieto slová:

Časopis La Civiltà Cattolica odjakživa predstavoval zásadný referenčný bod. Ďakujem Vám i za to, akým spôsobom prispieva Váš časopis ku kultúrnemu životu našej vlasti. Časom nadobudol väčší, medzinárodný rozmer, ale neprestáva si pripamätávať hodnoty, reflektovať na ne i klásť otázky týkajúce sa všetkých aktuálnych problémov a pristupovať k nim vhodným detailným spôsobom.

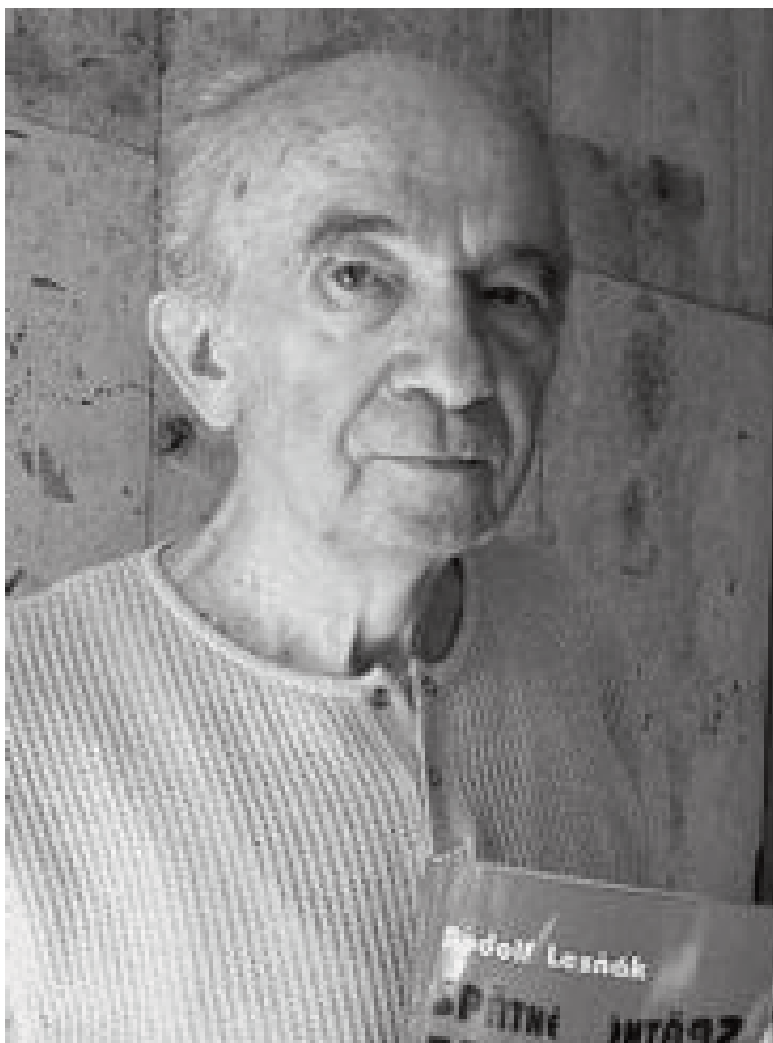
Naša vlasť ako aj iné krajiny naliehavo potrebujú takéto zásadné referenčné body, tento postoj: túto schopnosť hĺbkovej analýzy terajších problémov a ich adekvátnej reflexie. Aby sme vedeli čeliť súčasnej situácii, je potrebné pozrieť sa na ňu z tohto nového uhla pohľadu.

Súčasná pandémia ľudom ukazuje, že nás všetkých spája rovnaký spoločný osud a že nám všetkým hrozí to isté smrteľné nebezpečenstvo. Teraz, uvedomiac si danú skutočnosť, mali by sme všetci klásť dôraz na to, čo je pre nás ľudí životne dôležité, a nie dať sa vtáhať do riešenia rozličných nie podstatných problémov či malicherných sporov, ktorými sa necháva ovládať dnešný svet.

Je potrebné ísť do hĺbky a vedieť rozlišovať, aby sme zistili, akým spôsobom sa dá preniesť do konkrétnych a každodenných skutkov presvedčenie, ktoré nie je ešte zreteľne definované; presvedčenie, že všetci na tomto svete máme spoločný údel i spoločný osud. Zdá sa však, že súčasný

Rudolf Lesňák

Literárny vedec, redaktor, prekladateľ, publicista Rudolf Lesňák sa narodil v Levoči 11. septembra 1928. Tam v rokoch 1939 - 47 študoval na gymnáziu. V roku 1951 absolvoval Filozofickú fakultu UK v Bratislave, odbor slovenčina - francúzština. V rokoch 1951 - 1969 pracoval ako redaktor, vedúci literárnej redakcie, metodik umeleckého slovesnej tvorby a výskumný pracovník Československého rozhlasu v Bratislave. V roku 1970 bol pre "nesprávne politické postoje" z rozhlasu vyhodnený. Po vedeckej aspirantúre z teórie literatúry v roku 1968 získal hodnosť kandidáta vied o umení a v roku 1970 titul PhDr. Pracoval na viacerých miestach v odbore kultúry, do roku 1976 v Zväze slovenských spisovateľov, do roku 1979 ako vedúci Metodického oddelenia v Slovenskej pedagogickej knižnici, do roku 1982 ako výskumný pracovník na podnikovom riaditeľstve Slovenskej knihy, potom ako vedúci literárnovednej tvorby vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ, vo Výskumnom ústave kultúry. V roku 1990 bol krátko redaktorom Katolíckych novín a náboženského vysielanie Slovenského rozhlasu. Odvtedy do roku 1996 bol šéfredaktorom mesačníka Bratislavské listy, neskôr len Listy. Zomrel 7. októbra 2006. Je autorom viacerých odborných kníh s tematikou rozhlasovej tvorby, umeleckého prednesu, vedeckého výskumu čitateľskej recepcie literatúry a knižnej kultúry, aj menších publikácií s odbornou problematikou, editorom viacerých kníh a autorom značného počtu štúdií, článkov, scenárov a rozhlasových relácií.

Už ako študent na Levočskom gymnáziu bol redaktorom samizdatu mariánskej kongregácie študentov Vzlet, ktorú vydával so spolužiakmi. Na základe dlhodobej výskumnej práce v rozhlase vydal knihy Zá-

bavno - poučné rozhlasové kompozície /1963/ a Umenie živého slova /1980/. Tiež vydal publikácie Umelecký prednes /1978/ Súborový prednes detí /1981/, Prednes umeleckého slova /1985/ Litera medzi ľuďmi /1977/, Literárne dielo a čitateľ /1982/, Horizonty čitateľskej kultúry /1991/. Stretával sa autormi a interpretmi literárnej tvorby na recitačných a autorských súťažiach počas viacerých ročníkov Slovesnej jari v Martine, Wolkrovej Polianky, Hviezdoslavovho Kubína, Štúrovej Modry a iných podujatiach. Bol členom viacerých profesijných združení.

Od roku 1996 sa naplno venoval zhromažďovaniu a spracúvaniu dokumentov kresťanskej samizdatovej publicistiky, čo vyústilo v daním encyklopedickej publikácie Listy z podzemia, súborná dokumentácia kresťanskej samizdatovej tvorby v rokoch 1945 - 1989, ktorá má 488 strán, vydaná vo vydavateľstve USPO Peter Smolík v Bratislave, v roku 1998. Pri tejto dokumentačnej práci mu pomáhala jeho manželka Soňa, aj tým, že mu robila jazykovú redaktorku. Tiež je spoluautorom encyklopedickej dvojzväzkovej publikácie Zločiny Komunizmu na Slovensku 1948 - 1989, vydaná vo vydavateľstve Michala Vaška Prešov 2001. Je autorom a editorom

knihy Náš brat António, ktorá obsahuje spomienky, úvahy, svedectvá jeho priateľov vydaná k 70. narodeninám Antona Srhoľca v roku 1999 vo vydavateľstve Michala Vaška a monografie o Antonovi Nuwirthovi Liečiť zlo láskou, ktorá vyšla vo vydavateľstve Kalligram v roku 2001. Bibliografický súpis o zločinoch komunizmu na Slovensku vydal pod názvom Spätne zrkadlá, ktorá vyšla vo vydavateľstve Michala Vaška v roku 2003. Predstavuje v nej bibliografickú dokumentáciu knižne i časopisecky vydaných domácich, inojazyčných i exilových dokumentov, svedectiev, samizdatov, memoárov i umelecky spracovaných diel o zločinoch komunizmu.

Bol si vedomý, ako píše v úvodnom slove ku knihe Listy z podzemia, že najlepším a najjednoduchším pomocníkom ľudskej pamäti je písmo, napísaná litera ostáva a prežíva dlhšie než jej pisateľ tiež toho, že čo nebolo napísané akoby vôbec nebolo. Usiloval sa predísť slabnúcej a strácajúcej sa pamäti národa a malému záujmu o objektívne poznávanie minulosti, ktoré sú mimoriadne citlivé vo sfére duchovného života, osobitne v živote a vo vedomí /či skôr nevedomí/ mladšej a najmladšej generácie. A svojou usilovnou, húževnatou prácou, keď už bol dôchodcom sa sústredil na to, aby zmapoval s precíznosťou a vedeckou erudíciou aktivity kresťanov na obranu viery a odporu voči diktátu ateistického režimu. Sústredil sa na to, čo sa na Slovensku dialo od roku 1945 nielen vo sfére kresťanskej publicistiky, ale prostredníctvom nej, aj na život veriacich a cirkvi ako Božieho ľudu. Jeho zámerom, bolo aj aktualizovať a oživovať odkaz samizdatov pre súčasnosť a prezentovať ho aj ako varovné memento, aby sa kresťanstvo na Slovensku teraz ani v budúcnosti nestalo v otvorenej či skrytej forme vazalom vlády akejkoľvek diktatúry.

12. októbra 2021 prevzala jeho dcéra Jana Bútorová z rúk predsedu správnej rady Jána Pálffyho pamätnú medailu ÚPN, ktorá mu bola udelená.

LUDOVIT KOŠÍK

RUDOLF
LESŇÁK
HORIZONTY
ČITATEĽSKEJ
KULTÚRY

SLOVENSKÝ SPISOVATEĽ

svet má tendenciu zbaviť sa modelov medzinárodnej spolupráce a všetkých foriem multilateralizmu, ktoré síce nedokážu úplne odstrániť egoizmus tých najsilnejších na úkor najslabších, ale dokážu aspoň zmierniť jeho dôsledky.

Medzi globalizáciou a univerzalitou je obrovský rozdiel. Globalizácia predpokladá také podmienky, v ktorých sa dianie vo svete odohráva na poli pomeru síl: síl politických, vojenských atď. Univerzalita však funguje v súradniciach spoločného osudu a spoločných podmienok.

Na to, aby sa univerzalita stala skutočnosťou a bola žitou realitou, je potrebné o nej premýšľať, vysvetľovať ju, mať schopnosť rozlišovania. Z tohto pohľadu je veľmi cenné to, čo robí časopis La Civiltà Cattolica na rôznych úrovniach i na mnohých kultúrnych a medzinárodných frontoch, a tak ponúka nástroje na reflexiu a na detailnú analýzu.

Ďakujem Vám za to, že takýto referenčný bod prinášate našej vlasti.

Fakt, že sa zvyšuje počet jazykových mutácií Vášho časopisu, je významným signálom pre celý svet. Je to dôkaz toho, že Vášmu periodiku nejde len o šírenie myšlienok, ale aj o spoločné uvažovanie rôznych civilizácií a kultúr o osude tohto sveta.

V rámci neformálnej diskusie sa generál jezuitov P. Arturo Sosa vyjadril: „Po 170 rokoch potrebujeme nový pohľad, aby sme vedeli rozpoznať nové aspekty zložitej epochy dejín, ktorá sa vynára pred našimi očami. Potrebujeme čoraz prenikavejšie chápať svet.“ A pokračoval: „La Civiltà Cattolica šla do hĺbky svojho poslania a v stále väčšej miere sa snažila osvojiť si pohľad viery, ktorá inšpirovala jej vznik. Preto sa otvorila medzinárodnému rozmeru a ukázala, že tvár Boha je multikultúrna a mnohotvárna. Zvolila si však inú cestu, ako je cesta globalizácie, ktorá dychtí po uniformite v prospech trhu, pričom jej chýba akákoľvek autenticky ľudská citlivosť. Na to jasne poukázala pandémia.“

Číslo časopisu, ktoré pri tej príležitosti jezuiti odovzdali prezidentovi Talianskej republiky, vyšlo v talianskej, ale aj v anglickej, francúzskej, čínskej a kórejskej mutácii. Do skupiny redaktorov uvedeného časopisu patria „korespondenti“ z celého sveta.

Šéfredaktor P. Antonio Spadaro prezidentovi republiky o. i. povedal, že „... La Civiltà Cattolica sa snaží byť medzinárodným periodikom, ale pôsobí v Ríme, v tomto jedinečnom a neopakovateľnom meste. Zámerom časopisu je rozširovať myšlienku univerzality, ktorá sa nedá zredukovať na globalizáciu. Pandémia nám paradoxne pripomína, že svet je zjednotený a bariéry sú len z papiera. Z oboch strán hraníc zaznievajú hlasy, ktoré si navzájom musia venovať pozornosť. Pred nami stoja nespočetné výzvy.“ Šéfredaktor vyhlásil, že časopis La Civiltà Cattolica vylučuje akúkoľvek hypotézu, podľa ktorej je možné vytvoriť „katolícku civilizáciu“ bez zohľadnenia plurality myslenia. Vylučuje aj tú predstavu, že katolíci môžu a musia vytvoriť „civilizáciu“ sami, bez prispenia tých, ktorí sú nositeľmi iných hodnôt. Tieto hodnoty majú svoju platnosť, keďže sú ľudské. „Spoločnosť Ježišova ako ustanoviteľ poverená vedením časopisu La Civiltà Cattolica

potvrzuje svoje poslanie spolupracovať so všetkými ľuďmi a hnutiami, ktorým záleží na nastolení skutočného mieru.“

Podľa redaktorov časopisu prejav talianskeho prezidenta S. Mattarellu potvrdil správnosť ich poslania v tomto kľúčovom dejinnom období a vzdal ich periodiku hold slovami: „La Civiltà Cattolica bola odjakživa zásadným referenčným bodom najmä preto, lebo reflektuje na všetky aktuálne problémy a detailne sa nimi zaoberá.“

Hlava talianskeho štátu požiadala jezuitov tvoriacich spoločenstvo redakcie La Civiltà Cattolica, aby venovali zvláštnu pozornosť najmä „rozvíjaniu schopností rozlišovania“, aby „spoločné postavenie ľudí a ich spoločný osud nadobudol konkrétnejšie črty“, lebo súčasný svet ide cestou „zriekania sa modelov medzinárodnej spolupráce“. V tomto zmysle je podľa prezidenta S. Mattarella dôležitý fakt, že časopis vychádza v Ríme vo viacerých jazykových mutáciách. Ide o dôležitý signál univerzality, ktorá na rozdiel od globalizácie nie je riadená pomerom síl, ale uberá sa cestou „spoločného postavenia ľudí“ a „ich spoločného osudu“.

Hlava talianskeho štátu sa nestretol s redaktormi časopisu La Civiltà Cattolica po prvýkrát. Dňa 21. mája 2015 taliansky prezident prišiel jezuitov navštíviť osobne priamo do redakcie, ktorá sa nachádza vo Villa Malta al Pincio, lebo sa s nimi chcel porozprávať i poradiť (dokonca zostal na večeru). Na tie chvíle si spomínajú s veľkou radosťou a úprimnou vďakou.

Prezident prijal jezuitov 16. februára 2017 v prezidentskom paláci, kde spolu oslávili vydanie 4000. čísla časopisu La Civiltà Cattolica. S prezidentom redaktori zotrvali v dlhom rozhovore a podrobne rozoberali rozličné nastolené otázky. Rozhovor potom uverejnili na stránkach časopisu.

K prezidentovi Talianskej republiky Sergiovi Mattarellovi jezuiti prechovávajú úctu nielen ako k osobe, ktorá zastupuje Taliansko, ich milovanú krajinu, ale aj so zreteľom na to, že on veľmi dlho a veľmi dobre pozná ich časopis La Civiltà Cattolica. Oceňujú najmä jeho energickú obranu ústavy, základného dokumentu talianskeho štátu.

Prezident Sergio Mattarella v rozhovore, ktorý v roku 2017 poskytol redaktorom La Civiltà Cattolica, pripomenul, že Taliansko je plné pozitívnej energie a žije v ňom veľa ľudí, ktorí sa svedomite zasuďujú za spoločné dobro. Redaktori časopisu ho ubezpečili, že sa zo všetkých svojich síl usilujú patriť medzi týchto ľudí, aj keď ich možnosti sú obmedzené. Chcú naďalej udržiavať vysokú úroveň spoločného demokratického povedomia a zostať verní princípom, ktoré stoja v základoch nášho ľudského spoločenstva, prispievať k plnohodnotnému životu v talianskej vlasti a zachovať jej pevnú kultúrnu štruktúru.

Dôvetok:

Taliansko je klasický štát liberálnej demokracie, laický štát, ktorý sa vo svojej ústave neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo, jeho občanom však zaručuje slobodu svedomia, čiže „veriť, milovať a pracovať“.

JOZEF M. RYDLO

Július Stano (22. 2. 1900 – 5. 11. 1971) sa zapísal do histórie národa v rokoch 1921 až 1945 ako uznávaný predstaviteľ mladej generácie odchovanej Andrejom Hlinkom, čelný funkcionár katolíckeho študentského hnutia, významný reprezentant Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, poslanec, štátnik, no najmä ako minister dopravy a verejných prác Slovenskej republiky 1939 – 1945.

Narodil sa v Ružomberku ako najstarší syn remeselníka-krajčára Františka Stanu a Pavly rodenej Pobebovej, ktorých mnohodesné manželstvo dalo Slovensku aj ďalšie pozoruhodné osobnosti v jeho bratoch Mikulášovi (známy prekladateľ Sienkiewicza a Prusa, autor veľkého Poľsko-slovenského slovníka) a Pavlovi (bibliograf a národopisec).

Gymnaziálne štúdiá absolvoval u piaristov v Ružomberku, vo Vácove a Kečkeméte, kde v roku 1918 maturoval už ako seminarista rehole piaristov. Po rozpade monarchie sa vracia na Slovensko a študuje strojnú inžinierstvo s pomocou štipendia od olomouckého arcibiskupa Stojana na Českej vysokej škole technickej v Brne, kde sa zapája do činnosti v akademických spolkoch Kriváň a Tatran. V roku 1921 organizuje zjazd slovenského katolíckeho študentstva, ktorý sa zišiel 13.8.1921 v Žiline, kde bolo založené Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ) a stáva sa jeho prvým predsedom. Na vyzvanie Andreja Hlinku nastupuje 16.11.1923 do Generálneho sekretariátu HSLS v Bratislave, kde sa sústredila historická trojica „S“: Sidor, Sokol, Stano, ktorá založila spoľahlivosť autonomistického hnutia a previedla ho cez všetky prekážky až do víťazného konca, hlavne podchytením slovenskej vysokoškolskej mládeže. V rokoch 1924 – 1925 je opäť predsedom ÚSKŠ a rediguje študentský časopis Rozvoj. Spolu s Martinom Sokolom sa v roku 1924 zúčastňuje kongresu medzinárodnej študentskej katolíckej organizácie Pax Romana v Budapešti, kde je ÚSKŠ prijaté za jej riadneho člena. V ďalších rokoch zastupuje ÚSKŠ na kongresoch v Bologni, Ríme a Varšave. V roku 1927 odchádza ako štipendista československej vlády na ročné štúdium na univerzitu v Londýne. Na II. kongrese slovanskej katolíckej mládeže v Ljubljane v roku 1930 reprezentuje slovenský katolícky akademický seniorát a je jedným z prednášateľov.

Katolícke študentstvo bolo v tých časoch predvojom slovenského národného života a v rámci jeho činnosti je Július Stano na čele organizovania demonštrácií proti predstaveniu Žižkova smrť v Slovenskom národnom divadle, vedie žalobu proti dr.Ivánkovi za jeho urážlivé slová na adresu slovenských akademikov, spolupracuje pri zakladaní vysokoškolského internátu Svoradov, na trenčiansko-teplíckom kongrese mladej slovenskej generácie (1932) je nekompromisným obhajcom slovenskej autonómie, organizuje Pribinove slávnosti v roku 1933 v Nitre, z ktorých pod jeho vedením bol zhotovený filmový dokument o týchto historických dňoch. Vedúcu účasť má pri pripravovaní zvolenského autonomistického zjazdu 16.10.1932 a na oslavách 20. výročia podpísania Pittsburskej dohody 4. a 5. júna 1938, kde bol tajomníkom prípravného výboru.

Vo voľbách v roku 1935 bol zvolený za člena krajinského zastupiteľstva a krajinského výboru, kde viedol rezorty verejných prác a sociálnych vecí. V roku 1938 zostavuje a odovzdáva lordovi Runcimanovi memorandum HSLS. Po vyhlásení slovenskej autonómie v októbri 1938 stáva sa politickým tajomníkom predsedu autonómnej vlády dr. Jozefa Tisu a 18.12.1938 je zvolený za poslanca slovenského autonómneho snemu, ktorý ho volí zasvojohodpredsedu. 16.2.1939 sa stáva generálnym tajomníkom HSLS. V kritických marcových dňoch 1939 spolu s dr.Sokolom a dr.Mederlym zastupuje Slovensko na rokovaníach s prezidentom Háchom a predsedom vlády Beranom. 11.3.1939 ho vymenúva prezident ČSR za ministra dopravy a verejných prác v tzv. trojdňovej vláde Karola Sidora.

14. marca 1939 sa stáva ministrom dopravy a verejných prác slovenského štátu vo vláde dr. Jozefa Tisu. Július Stano vždy patril k mier-

nenému krídlu ľudovej strany združenému okolo osoby dr.Tisu, ktoré predstavovali okrem iných predseda snemu M. Sokol a ministri J. Sivák a G. Medrický. V rámci možnosti sa im darilo eliminovať nemecké národno-socialistické tendencie presadzované skupinou okolo dr.Vojtecha Tuku. Okrem rovnakej politickej línie zblížovali týchto politikov aj úprimné a hlboké priateľské vzťahy, ktoré vytrvali až po hrob. Minister Stano svojou zodpovednou a premyslenou činnosťou zmenil tvár Slovenska v cestnej, železničnej a leteckej doprave, vo výstavbe vodných diel na Váhu a Orave. Okrem iného dal vybudovať aj mariánske pútnické miesto na Starých Horách. Bol členom

značných hospodárskych hodnôt Slovenska“. Leopoldov a Bratislava sú miestami jeho väzenskej púte.

Krátko po jeho zaistení bola manželka s dvoma malými deťmi vyhodená z podnikového bytu patriaceho elektrárňam a prichýlenie našla v jednej izbičke u rádových sestričiek na Jakubovom námestí, kde sa 19. 12. 1947 po predčasnom prepustení na slobodu, vrátil aj Július Stano. Už v decembri 1948 však prichádza rozhodnutie Národného výboru, že celá rodina musí do 48 hodín opustiť Bratislavu (akcia B), a preto odchádzajú k rodičom do Ružomberka. Po dlhšom hľadaní zamestnanie našiel len v autoopravovni ako pomocný robot-

slovenským vyznamenaním – radom kniežat'a Pribinu, ako aj vysokými rumunskými a bulharskými vyznamenaniami, ktoré sú uložené podľa jeho želania v ružomerskom múzeu. Vatikánskou diplomaciou bol pozvaný na dve osobné audiencie k pápežovi Piovi XII.

Pozoruhodným je aj fakt, že napriek svojim vysokým politickým a hospodárskym funkciám nenadobudol ani on, ani jeho manželka žiaden nehnuteľný majetok. Zo svojich finančných príjmov založil fond na vydávanie vysokoškolských učebníc nesúci jeho meno a štedro podporoval mnohé osvetové a dobročinné akcie.

STANISLAV STANO

Nenápadný, no neprehliadnuteľný minister

Július Stano

K 50. výročiu úmrtia

Komitétu hospodárskych ministrov (predseda Medrický, členovia Pružinský, Stano, Karvaš, Zafko a Danihel), ktorý usmerňoval mimoriadne úspešnú ekonomickú, finančnú a menovú stratégiu slovenského hospodárstva.

Po obsadení Slovenska nemeckým vojskom, prestáva byť ministrom 5.9.1944, nakoľko nemecké orgány ho už dávnejšie nepovažovali za dostatočne spoľahlivú osobu, a týmto vynúteným zásahom končí svoju neplatenú dovolenku v Slovenských elektrárňach, úč.spol., a nastupuje do funkcie generálneho riaditeľa, nakoľko správna rada už 1.8.1942 jednohlasne schválila jeho menovanie. Na 141. zasadnutí slovenského snemu 4.10.1944 prednáša svoj „životný“ prejav v parlamente, v ktorom prezentuje stanovisko Hlinkovej slovenskej ľudovej strany k augustovým udalostiam na Slovensku.

19.apríla 1945 sa sám prihlasuje na Policajnom riaditeľstve, odkiaľ ho už na slobodu nepúšťajú. 14.septembra 1945 dostáva oznámenie z Ústredného riaditeľstva Slovenských elektrární o odvolaní z funkcie generálneho riaditeľa a o rozviazaní služobného pomeru na základe príkazu Predsedníctva SNR. Národným súdom je odsúdený na 4 roky väzenia napriek tomu, že v rozsudku je spomenutý ako „nezištný tvorca

nik, neskôr ako autoelektrikár, skladník a nakoniec ako zásobovač. V roku 1960 odchádza do dôchodku. Komunistický režim ocenil jeho celoživotnú prácu penziou 350 korún.

5. novembra 1971 Július Stano zomiera, pochovaný je vedľa svojich rodičov na ružomerskom cintoríne. Poslednej rozlúčky sa zúčastnili nielen dve tisícky smútiacich národovcov, ale aj bývalí ministri Medrický, Mach, Kočíš a viacerí poslanci slovenského snemu, za ktorých sa s nebohým priateľom rozlúčil poslanec Pavol Čarnogurský. Komunistické štruktúry označili pohreb ako „ľudácku demonštráciu“.

Z manželstva s Máriou Chládekovou – sobášil ich 16. 10. 1936 sám Andrej Hlinka – sa narodili tri deti: Stanislav (1941), Mária (1943) a Július (1948).

Július Stano preložil do slovenčiny viacero diel literárnych, politických, náboženských i technických z nemčiny a angličtiny. Napísal dve divadelné hry Náš pán sekundár a Zbojník gavalier, a filmový scenár (1965) z anglického prostredia, v ktorom prorocky predvídal zánik obdobia studenej vojny a zblíženie sa Ruska so Západnou Európou. Bol zakladajúcim členom Matice Slovenskej.

Za svoju prácu bol ocenený najvyšším

ROZLÚČKA NAD HROBOM
JULA STANU DŇA 7. NOVEMBRA 1971
PAVOL ČARNOGURSKÝ

Vážené smútočné zhromaždenie, slovami po latinsky spievanej prefácie „Tu isfidelibus, Domine, vitamutatur, nontollitur“ spája Cirkev pozemský život s večnosťou vo chvíli ich splynutia, vo chvíli smrti veriaceho.

Lúčime sa s mŕtvym Julom Stanom, o živote ktorého vieme, že nezanikol, len sa zmenil z veľkej, bohatej, ale i veľmi ťažkej časnosti vo večnosť. Jeho životná práca, účasť na duchovnom i hmotnom dianí, do ktorého priniesol svojím životom tak veľký podiel, uniká z priestorovej úzkosti hrobu, aby sa stala nesmrteľnou, trvalou a živou ako súčasť osudov dejín nášho národa a jeho obroditeľky katolíckej Cirkvi.

Patrí ku generácii, za ktorú sa s ním lúčim menom ostatných aj ja. Táto generácia sa účasťou veľkej etapy slovenských dejín v ich pomerne krátkom časovom úseku pol storočia, ale takého polstoročia, za ktoré sa z malého, zaznávaného, na korist' druhým odsúdeného národa stal rovnoprávny, duchovne bohatý, hmotne nesmierne tvorivý národ, starajúci sa o dôležitý kus zeme v pravom srdci Európy,

zeme spájajúcej jej ostatné časti, i duchovné a politické smery, často tak odlišné vo svojej podstate.

Julo Stano mal akoby v zhustene miere všetky dary slovenskej národnej povahy: pracovitosť, skromnosť spojenú s vytrvalosťou, akú sme všetci obdivovali. Mal úctu k hodnotám každého druhu i tým, ktoré sa videli odlišnými, uznanie, ktoré pramenilo z pocitu zodpovednosti za každého človeka, lebo vyšiel z rúk Stvoriteľa.

Veľa rôznych, často i vysokých a zodpovedných funkcií zastával. A všetci, ktorých životné záujmy sa stretávali v jeho rozhodnutiach, hovorili len s úctou a uznaním o Julovi Stanovi, či už ako o činiteľovi, alebo ako prostom robotníkovi.

Lúčime sa s týmto veľkým mŕtvym s ľudsky uboleným srdcom, ale s povznesenou myslou. V historickom Ružomberku, na stráni tej istej hory, ktorá nesie mohylu a pozostatky čiernovských martýrov, lúčime sa len s tým, čo podlieha zákonom časnosti a menlivosti. To stále – dedičstvo otcov, mohutný strom z koreňov diela svätých apoštolov Cyrila a Metoda, kráľa Svätopluka, ktoré nebohý tak čínorodo miloval, posvätil mu svoj život – ostáva medzi nami a nad nami.

Sme hrdí na život Jula Stanu. Chceli by sme všetci bilancovať svoj život so svätým Pavlom: „Dobrý boj som bojoval, beh som víťazne dokončil, vieru som zachoval!“

Život Jula Stanu je uskutočnením pavlovského hodnotenie.

Julko, druh náš, odpočívaj v pokoji. Za nás i za celý národ pros Všemohúceho. Lebo môžeš na celú večnosť robiť to, čo si tu na zemi, medzi nami mohol robiť za pol storočia.

Z PREJAVU JÚLIUSA STANU V SNEME SLOVENSKEJ REPUBLIKY 4. OKTÓBRA 1944

Do Česko-Slovenskej republiky dostali sa Slováci síce s dohodami, i na základe Martinskej deklarácie, ale súčasne s veľmi zámernými nástrahami: uprieť Slovákom ich svojský, od českého predsa len v mnohom odlišný národný charakter ako základ pre dožadovanie sa zásady, že Slováci svoj osud sami a podľa svojských potrieb si chcú spravovať v novom, s Čechmi spoločnom štátnom útvere. A Slováci sa čoskoro ukázali byť nejednotní v samozrejmom a jednoznačnom chápaní národnej jednoty slovenskej, z čoho nasledovalo dvadsaťročné zápolenie a dvadsaťročné hatenie, poškodzovanie vývoja tak celého národa, tak i slovenských jednotlivcov; 6. október 1938 je víťazstvom slovenskej národnej myšlienky -

čiže priznaním sa všetkých Slovákov k pravde, že sme národom samobytným v rodine iných národov i slavianskych, samostatným, a teda rovnoprávnym. Na tomto základe priznali sa nám určité konkrétne práva v rámci autonómie Slovenska. Pravda, vývoj národný za posledných 20 rokov v Česko-Slovensku bol tak mohutný a mohutnel nielen v danosti väčších možností, ale práve na prekážkach, ktoré sa nám umele stavali do cesty, že stačil upraviť cestu k úplnej samostatnosti slovenskej, keď to vnútorné pomery v Česko-Slovensku a vývoj zahranično-politických udalostí nielenže umožnili, ale práve nevyhnutným učinili. 14. marca 1939 Snem slovenskej krajiny - zbor zákonite zvolených zástupcov slovenského obyvateľstva - vyhlásil jednohlasne nezávislý, samostatný Slovenský štát, a tým dovŕšil historický vývoj jedného dosiaľ málo verejnosti známeho, mnoho osudových trpkostí prekonavšieho, ale húževnatého a usilovného národa.

Slovenský štát znamená pre nás Slovákov nielen splnenie túžob celých generácií slovenských a ich duchovných reprezentantov, ale aj

zaujatie postavenia, dôstojného každého samobytného národa, ktorý má právo na vlastný, samostatný štát, v ktorom si svoje osudy sám môže spravovať. Slovenský štát je logickým ukončením politického vývoja slovenského, jeho korunou. Slovenský štát je odmenou Slovákom za mnohostoročné ich utrpenie, za ich vytrvanlivé snaženie dostať sa do radu slobodných národov ako partner, i keď skromnejší, ale v zásade rovnocenný.

Slovenský štát sa stal povolaným dokázať dospelosť a životaschopnosť slovenského kmeňa, a to i smerom do vlastných radov, i smerom k cudzozemskej verejnosti. Slovák ubíjaný bol cez dlhú dobu podceňovaním jeho schopností, hoci veľmi mnohí Slováci zvečnili si meno v iných národoch svojou nadanosťou, prácou a úspechmi. Slovenský človek vo svojich zameraniach národných i politických postrádal istoty a ráznosti, lebo slabá bola jeho tradícia národná a nemal tradície štátnej. Naučil sa slúžiť iným a zabíjalo ho tvrdenie, že vo svojom národnom živote nie je sebestačným, že sa naň a na jeho užšiu vlasť Slovensko, podľa uda-

nia iných, len dopláca. S týmito ťažkosťami psychologickými bolo treba pochopiteľne rátať pri práci, ktorou sa začala budovať slovenská štátnosť po 14. marci 1939.

Avšak slovenský elán všetko premohol. Veľká revolúcia vyhlásenia samostatného štátu slovenského minula sa bez krviprelievania. Národ slovenský - verný svojmu kresťanskému charakteru - so spevom na ústach prešiel z Česko-Slovenskej republiky do Slovenského štátu; nepomstil sa na svojich odporcoch, ale v duchu národného zjednotenia, odpustiac každému, každého zval do štátu, do budovateľskej práce. Poukazuje na vysokú politickú i mravnú vyspelosť zodpovedných činiteľov slovenských i ľudu slovenského, že nebolo tu ani 14. marca, ani potom, chvíle chaotickej. Národ po dosiahnutí víťazstva poriadkom prešiel do každodennej práce. Disciplína ani na okamih nebola nikde porušená.

A - slávny Snem - i cudzozemská verejnosť, i naši priatelia a protivníci boli zaiste veľmi zvedaví, ako obstojíme v samostatnom štáte, ved' sa o Slovensku toľko pohovorilo, že je nie sebestačné a na samostatný život uspôsobené, a o Slovákoch toľko bolo rečí, že nemajú ani štátnikov, ani finančníkov a národohospodárov, vôbec ľudí potrebných pre vedúce miesta, ale ani zmyslu pre štát budujúce a štát udržiavajúce povinnosti.

Výsledky šesťapoločného jestvovania Slovenského štátu zo základov vyvracajú tieto falošné a zlomyseľné tvrdenia.

Slováci bez ťažkostí zaplnili odchodom zamestnancov českej národnosti uvoľnené miesta v štátnej správe a v štátnych podnikoch, hoci týchto bolo do 20 tisíc; okrem toho urýchlene štát vybudoval nové ústredné úrady, aké sme pred vyhlásením samostatnosti na Slovensku nemali, a pre tieto našli sa potrební - schopní - slovenskí ľudia. Administratíva a vedenie štátnych podnikov bezchybne fungovali od samého začiatku a slovenský domáci živel našiel spôsob i čoraz intenzívnejšie uplatnenie aj v hospodárskom odvetví, v bankách, továrňach, obchode a podnikateľstve.

Spoločnou húževnatosťou a vytrvalou prácou všetkých Slovákov a všetkých obyvateľov Slovenska pri pokojných, usporiadaných pomeroch darilo sa novému štátu i pri mimoriadnych vojnových pomeroch až napodiv.

Snímka hore: Vláda Slovenského štátu v marci 1939 (J. Stano, F. Čatloš, G. Medrický, J. Sivák, predseda vlády J. Tiso, V. Tuka, F. Ďurčanský, G. Fritz, M. Pružinský)

Dole: Na výstave známok, ktorých vydávanie patrilo do rezortu J. Stana

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

BISKUPI A TÍ DRUHÍ

Nie je nijakým tajomstvom, že v dnešnom svete väčšina ľudí, ktorí sa hlásia za katolíkov, nežije podľa príkazov viery. Vedia to veriaci i neveriaci, kňazi i laici. Vedia to aj biskupi a pápež. Tí si dokonca uvedomujú, že za tento žalostný stav úpadku náboženského života sú v značnej miere zodpovední oni. Náprava a vyliečenie z tejto choroby našej súčasnosti je prvotnou úlohou Cirkvi a zaiste to bolo aj jedným z cieľov návštevy pápeža a rímskeho biskupa Františka. Ako nástupca sv. Petra on je poverený úlohou „posilňovať – ťažko skúšaných a bojom stiesnených – svojich bratov“ (porov: Lk 22, 31-32).

V zmysle tohto posilňovania vo viere treba posudzovať aj úspech apoštolskej návštevy. Netreba ju vyhodnocovať iba počtom účastníkov na verejných stretnutiach s pápežom, ale skôr výsledkami, ktoré sa prejavujú jednak už teraz (napríklad, či kázne už netrávajú dlhšie ako desať minút), ale ešte výraznejšie javmi, ktoré sa ukážu až v nasledujúcich mesiacoch a rokoch (napríklad, či vzrastie účasť veriacich na bohoslužbách, či rozmnoží počet kňazských a rehoľných povolání, či sa podarí spomaliť a eventuálne zastaviť rozklad kresťanských rodín a sekularizáciu slovenskej spoločnosti).

Kľúčovým bodom návštevy Sv. Otca bolo jeho stretnutie s biskupmi, kňazmi, rehoľníkmi, rehoľničkami a katechetmi v katedrále sv. Martina dňa 13. septembra. Vo svojom príhovore – po poďakovaní za pozvanie – ich takto oslovil: „Prichádzam k vám ako váš brat, a preto sa cítim ako jeden z vás. Som tu, aby som s vami zdieľal vašu cestu – toto je úlohou biskupa, čiže pápeža – vaše otázky, očakávania a nádeje tejto cirkvi a tejto krajiny. (A keď už hovoríme o krajine, práve som pani prezidentke povedal, že Slovensko je báseň!). Zdieľanie, to bol štýl prvej kresťanskej komunity: jednýmseľne zotrvali na modlitbách, kráčali spoločne (porov. Sk 1,12-

14). Aj sa hádali, ale kráčali spoločne.“

Niektoré jeho rady a pripomienky boli konkrétne a priame. Pripomenul kňazom, aby skrátili svoje kázne. Ale už menej výrazná bola výzva biskupom, aby „formovali novokňazov k slobode od rigidnej religiozity“, pretože mladú generáciu „neláka ponuka viery, ktorá im nenechá vnútornú slobodu, nepriťahuje ich Cirkev, kde musia všetci rovnako myslieť a slepo poslúchať.“

Na obranu našich biskupov treba

predovšetkým venovať pozornosť páľčivým miestnym problémom, ako sú vplyvy a účinky sekularizmu, materializmu, liberalizmu a iných prúdov, ktoré agresívne zasahujú do duchovného života veriacich. Kultúra smrti, gender-ideológia a iné podobné nebezpečenstvá ohrozujú tie duchovné istoty a hodnoty, ktoré nám pomohli prežiť 40 rokov komunistického útlaku, prenasledovania a diskriminácie.

Bolo by sa očakávalo, že práve tieto naliehavé záležitosti budú predmetmi rozhovorov na osobitnom

Františkov vrelý vzťah k odvolanému arcibiskupovi a nie vzorne nábožnej prezidentke s jeho chladným prístupom voči katolíckym biskupom. Usilovne interpretovali pápežov príhovor ako lekcie a pokarhanie biskupov, ktorí nechcú alebo nevedia kráčať s duchom času (Zeitgeist). Vraj to bola „otvorená výčitka...úder priamo do srdca... Toto všetko muselo pichať pod rebami, veď dlhé roky mnohí z kompetentných v prostredí cirkvi odmietajú všetko, čo vedie k dospelému kresťanstvu, k dospelej

biskupov Slovenska schopná urobiť za takmer 32 rokov, od Novembra '89, musel prísť vykonať pápež František – ostro sa distancovať od politiky, ktorú v mene Boha presadzoval Jozef Tiso.“

Liberálny časopis .týždeň zaradil biskupov medzi „nepriateľov“ pápeža Františka a Denník N uverejňuje karikatúru svojho umelca Shootyho, zobrazujúcu biskupov, ako s „úľavou“ oslavujú zakončenie návštevy a odlet pápeža späť do Ríma (DenníkN, 15.sept. 2021)

Na druhej strane však vrcholnú spokojnosť s návštevou prejavuje odvolaný arcibiskup Bezák, ktorému sa – podľa jeho vlastných slov dostalo dostatočnej „satisfakcie“, čo sa mu „páči viac ako rehabilitácia.“

Veľmi spokojná bola aj pani prezidentka Čaputová, o ktorej publicista Samuel Gdovin napísal, že „tá sa priživila na pápežovi najviac. K privítaniu pápeža na letisko si prizvala progresívneho primátora Bratislavy Matúša Valla, ultra-liberálnu ombudsmanku Patakyovú – ktorá fanaticky presadzuje LGBT agendu, a tiež liberálneho kresťana Františka Mikloška – ktorý už dlhodobo kolaboruje s liberálmi.“

S nadšením a vďačnosťou sa o návšteve vyjadruje aj židovská pospolitosť na Slovensku: „Predseda Ústredného zväzu židovských náboženských obcí na Slovensku Richard Duda ... reagoval s poďakovaním. Pápeža prijal pri Pamätníku holokaustu v Bratislave. Po návšteve sa Duda pre ZEIT ONLINE vyznal zo svojich pocitov z návštevy z Ríma. Povedal: „Pápež ukázal, že má židovské srdce. Navzájom sme si popriali Roš Hašana (šťastný nový rok) a veľa dobrých rokov. Zdá sa nám, že nám naozaj rozumie a sme radi, že tu bol.“ (Pravda).

Konferencia biskupov Slovenska ešte nezverejnila oficiálne vyhodnotenie návštevy pápeža Františka u nás. Niet však pochýb o tom, že ono vyznie pozitívnejšie, než sme mali možnosť čítať doteraz. Tam nám naši biskupi predstavujú svoju verziu návštevy a nebudeme odkázaní na plytké komentáre tých druhých.

FRANTIŠEK VNUK

Postrehy z diaľky

povedať, že v tomto smere nezaostávajú. Aj oni sa usilujú o formáciu v duchu slobody, ale robia to v rámci daných možností, vzhľadom na prostredie, v ktorom pôsobia a s ohľadom na veriacich, ktorí sú im zverení. Lebo niekedy predpísaný liek môže byť horší ako choroba.

Cirkev na Slovensku nie je „rigidná a zatvorená“, ani do seba zahľadená, ako jej to niektorí prísni pozorovatelia vyčítajú. Nemôže sa však preniesť ponad aktuálne problémy, ktorým musí čeliť v každodennej pastoračnej službe. Dáva taký priestor „dobrodružstvu slobody“, aký jej diktujú okolnosti a tie sú u nás iné, než sú v Rakúsku, Nemecku a v iných západných štátoch. Tam sa v rámci slobody a dialógu dožaduje nielen väčšia úloha laikov v Cirkvi, ale aj také reformy ako je zrušenie celibátu, svätenie žien, schválenie homosexuálneho životného štýlu, sviatostné požehnanie dvojiciam rovnakého pohlavia, a pod. Ako realisti, naši biskupi majú pred očami príklad Írska, kde dobrodružstvo slobody, v rozpätí dvoch generácií, spôsobilo tragický úpadok náboženského života.

A tak Cirkev na Slovensku musí

stretnutí Rímskeho biskupa so slovenskými biskupmi. Bohužiaľ, k takému stretnutiu nedošlo. Sv. Otec si našiel čas na osobné stretnutie s jezuitmi, protestantmi, židmi, s emeritným arcibiskupom, ale nie s biskupmi v pastoračnej službe. Také dvoj-, trojhodinové stretnutie, kde by bol oslovil biskupov (ako oslovil svojich bratov-jezuitov): „Čakám na otázky. Som pripravený ako brankár v bránke. Strieľajte!“ A oni by mu boli mohli predložiť svoje problémy, názory, pochybnosti, ktorých je neúrekom: ako zastaviť všeobecný úpadok duchovného života, ako čeliť kríze kňazských a rehoľných povolání, úpadku morálky, kríze rodinného života...

V príhovore k biskupom, kňazom a rehoľníkom sa pápež týchto javov nedotkol a úsilie našich biskupovv tomto smere verejne nepodporil. Iba ich vyzval, aby „kráčali cestou evanjeliovej slobody, v tvorivosti viery a v dialógu, ktorý vyvíera z Božieho milosrdenstva“; čo si viacerí kritici sekulárnych „mienkotvorných“ médií vykladali tak, že naši biskupi tou cestou nekráčajú.

Vzápätí nasledovali škodradostné komentáre, kde sa porovnával

viere. Tých, čo hovoria a zmysľajú práve tak, ako to teraz vyjadril pápež František, sankcionujú, umlčujú, odsúvajú na cirkevnú perifériu, označujú za liberálov.“ (Postoj)

Diplomatka a kandidátka na prezidentku M. Vášáryová to vidí takto: „A nakoniec sme aj tak všetci hľadeli na fotografiách a televíznom prenose zo Šaštína na vzpriamenú, vysokú postavu nášho arcibiskupa Bezáka, ktorého potupne jeho kolegovia s pomocou Benedikta a jeho pomocníkov zbavili úradu v slovenskom Ríme - v Trnave. Pri omši v posledný deň návštevy čnel nad svojimi obltstými kolegami v sultanách. Uvidíme, či sa biskupi, ktorí si máčali ruky a svedomie pri udávaní a s falošnými dôkazmi proti nemu v snahe zabrániť očisteniu a modernizovaniu slovenského stuchnutého katolicizmu, niečo od pápeža naučili. Pokiaľ sa totiž neuzavrie táto hnusná kauza, bude smrdieť ešte dlho a otravovať vzduch nielen v kostoloch.“

Bývalý ideológ marx-leninizmu a diplomat Peter Weiss by chcel presvedčiť svet, že „pápež skoncoval s ľudáckou legendou o mučeníkovi Tisovi“ (Pravda, 21. sept. 2021). Vraj: „To, čo nebola Konferencia

Arpád Tarnóczy jubiluje

Kto je Arpád Tarnóczy? Väčšina čitateľov Kultúry síce toto meno pozná, no nezaškodí ho pripomenúť aj ďalším čitateľom, najmä keď Arpád Tarnóczy nepatrí k ľuďom, ktorí sú pravidelnými hosťami na obrazovke či v ďalších masmédiách, aby sa mohli vyjadriť k vážnym politickým a morálnym otázkam, ako by sa na človeka s takým rozhľadom a s takými životnými skúsenosťami patrilo. Naopak, takíto ľudia sú z masmédií programovo vytesňovaní a na zložité politické otázky, ale aj na to, ako najlepšie spraviť zápražku, sú tu iné, overené a dokolečka recyklované kádre, ktoré nebudú kaziť všeobecnú radosť komunistických a eštabáckych potomkov z toho, že ako tie svoje nechyrované zločiny šikovne vedeli zamiesť pod koberec... Lenže tie kosti umučených sú tam, a dokedy ich odtiaľ nevymetieme, dovtedy nebudeme chodiť po rovnej zemi.

Začnem tým, že je to bývalý mladistvý politický väzeň, ale aj bývalý „dospelý“ politický väzeň, bývalý člen SONOP (Slovenská organizácia na ochranu ľudských práv z roku 1968), bývalý poslanec NR SR (ktorý mal najväčšiu zásluhu na prijatí zákona č.125/1996 Z. z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému spolu s Tiborom Böhmom, Petrom Brňákom a Jánom Cuperom), bývalý veľvyslanec, bývalý dlhoročný predseda organizácie Politický väzni Zväz protikomunistického odboja, čo je premenovaná KPVS), ale aj bývalý tréner známeho mužstva vodných pólistov v Novákoch a navyše člen Rádu Maltézskeho rytierov.

To nadmierne zdôrazňovanie slova „bývalý“ nie je len moja štýlistická neobratnosť, ale také me-

taforické vyzdvihnutie a zaradenie Arpáda Tarnóczyho do kategórie tzv. „bývalých ľudí“, ktorú vytvorili komunisti. Tak nazývala červená luza všetkých, ktorí by im mohli čo i len teoreticky alebo morálne zabrániť v nekultúrnom rabovaní a vraždení a išla im teda programovo po krku. Toto samotné označenie niekedy už stačilo namiesto rozsudku. A keď bol niekto navyše šľachtic, tak to už súdruhovia boli priam v amoku, tam to „bývalý“ spľývalo pre nich už s diluviálom...

Neviem, či si ľudia ešte dnes uvedomujú, aké to je zverstvo, popretie akejkoľvek humanity, nazvať niekoho „bývalý človek“. A aká nekonečná nenávisť. Veď to je niečo ako keby ich označili za „lovnú zver“. Takéhoto „človeka“ môžete predsa pokojne popraviť, poslať do koncentráku, zhabať mu majetok alebo ho len tak zastreliť niekde pod lesom. Starší si ešte pamätajú tých povestných 9 gramov do zátylku... Veď ak je niekto „bývalý“, tak to už vlastne ani nemôže byť človek. Akurát že teraz ich z „bývalých“ preradili súdruhovia na „neľudí“, teda na niekoho, kto vlastne ani neexistuje.

Na druhej strane, určite o našom jubilantovi nemôžeme povedať, že je „bývalý“ vlastenec, napriek všetkým sklamaniam, ktoré mu tzv. slovenská politika nachystala. A takisto ani šľachtic nie je žiadny „bývalý“, napriek tomu, že šľachtické tituly boli odstránené už dávno, pretože Arpád Tarnóczy si stále zachováva duchovnú noblesu a spôsoby ľudí s dobrou výchovou. A keď si prečítame niečo z jeho zážitkov vo väzení, pochopíme, že ani „antikomunista“ nemôže byť „bývalý“.

Tu vyberám z jeho rozhovoru pre Svedectvo:

Zaistili ma práve na Štedrý deň. Jeden človek nás udal a znovu sme sa vrátili do Nitry na ŠtB, kde boli riadni sadisti. Viedol ich náčelník Ľudovít Filan, otec spisovateľa Borisa Filana, a ten ma raz po bitke, keď som ležal na zemi dole bruchom, topánkou nadvihol a cez zuby precedil – to je ten mladý gróf? No ukázali sa, že sú chlapi. Bol som tam štyri mesiace, v jednej bielizni, jedných šatách, o zime, o hlade, na samotke bez poste. Spali sme na zemi. Podľa toho som vedel, ako dlho som bol na výsluchu, koľko ešusov bolo na cele. Raňajky, obed, večera, tri ešusy, jeden deň. Bolo ich aj šesť, dokonca aj deväť. Vtedy som bol na výsluchu tri dni a noci. Na kolenách, lebo stáť na nohách s mi nedalo. Od bitky po chodidlách mi opuchli, zahnisali a keď som si stiahol kožu z päty, vychádzali mi odtiaľ biele červíky. Hemžili sa tam a smrdeli. Strašne. Ten čo ma doniesol na celu z výsluchu sa sťažoval, že ten chlap strašne smrdí. Nikdy som z vypočúvania neprišiel po vlastných. Vybité zuby, rozmlátená tvár, dokonca som mal vykrivenú sánku, nohy dokaličené, všetko ma bolelo.

(Trochu viac z jeho životných osudov sa môžete dozvedieť z rozhovorov, ktoré s ním robila Eva Zele-

Zo skicára Andreja Mišanka

nayová, uverejnených v časopise Svedectvo č. 10/2014, č. 3/2018 a č. 10/2020, ktoré nájdete aj na stránke politických väzňov www.pv-zpko.sk.)

Žiaľ, pri takýchto apokalyptických spomienkach na komunistické väzenia mi nedá trochu odbočiť aj do súčasnej politiky, ktorá už začína naberať občas veľmi nebezpečné formy a občas pripomínať psychiatriu. Že prečo? Na jednej strane počujem v televízii povedať poslanca OĽaNO Juraja Krúpu na adresu českých volieb, že ho teší, že z českého parlamentu vypadli „bolševici a socialisti“. Na druhej strane, práve jeho najsilnejšia vládna strana opäť prenasleduje politických väzňov komunizmu a ide im likvidovať ich hlavnú platformu, časopis Svedectvo. A dotáciu na činnosť, ktorú predpisuje zákon, dá v takej potupnej výške, aby organizácia postupne sklabovala. Organizácia, ktorej jedným z významných budovateľov bol aj Arpád Tarnóczy, v súčasnosti jej čestný predseda.

Na záver už len toľko – práve „bývalí“ ľudia, ako je Arpád Tarnóczy, priam fyzicky ukazujú na biedu komunistických kádrov a na to, prečo komunizmus musel stroskotať, na jeho celkovú neúspešnosť, či už po stránke ekonomickej či morálnej. Na jednej strane sú to patologické výmysly, ktorým takíto charakterní a múdri ľudia nikdy nemohli podľahnúť, takže s nimi nemohli ísť v prvom rade, na druhej strane, samotní komunisti priam posadnuto zo spoločenského života, z budovania, z kultúry vyradovali práve tých najschopnejších, akým bol aj náš oslávenec. Aby zostali len tí schopní všetkého. Dodnes.

JÁN LITECKÝ ŠVEDA

PRÍČINY
DAVOVÉHO ČLOVEKA:
HUMANISTICKÉ VZOPÄTIE
A ROZPAD INDIVIDUALITY

Hoci aj v starých dejinách máme nezanedbateľné udalosti hromadného správania sa, predsa až novovek uvoľňuje mohutné deštruktívne sily do podoby, že „davový človek a masová spoločnosť sú väzenie, ktoré je preplnené“ (Ortega Y. Gasset).

Kde hľadať príčiny davového človeka, ktorého „splodila“ civilizácia 19. storočia v dvoch veľkých okruhoch: liberálnej demokracie a vedecko-technickej, priemyselnej revolúcie, ktorá našla svoje uplatnenie v hospodárskom systéme kapitalizmu? Už Edmund Burke, keď pozoroval besnenie francúzskej revolúcie uskutočňovanej na princípoch osvietenstva varoval, že vstupujeme do obdobia, v ktorom budú suspendované akékoľvek etické a estetické princípy. Filozofia personalizmu, hlavne Berďajev, Maritain, či Mounier po civilizačných otrasoch prvej svetovej vojny a revolúcií na starom kontinente, jednohlasne dospeli k diagnóze, že za súčasným úpadkom individuality, rozvratom personality, epidémiou rozvratu vzťahov je to, že človek sa v humanizme začal klaňať výhradne sám sebe. Je to „bezmedzná sebaistota, ktorá nepotrebuje poznať nič nad sebou, ktorá sa stala konečnou medzou humanistického úsilia, vedie k popretiu človeka. Pokiaľ nie je nič nad človekom, pokiaľ nejstojí nič vyššie ako človek, pokiaľ človek neuznáva nijaké princípy okrem tých, ktoré sú uväznené v jeho záujmoch, prestane uznávať i seba samého“ (Berďajev).

Podľa Solovjova tak došlo k antropologickému obratu, to znamená, že staré náboženské základy u moderných ľudí stratili zmysel, a človek pozbavený väzby na osobného Boha si život, hodnoty určuje podľa seba. Nakoniec ostáva vo svojom individualizme, čo je v podstate egoizmu, osamotený a zbavený zmyslu a cieľa. Atomizovaný jedinec v prázdnote srdca, vyprázdnenej mysle sa takto ocitá v dave a spoločnosť sa stáva masovou, premenejou na „krúžok spotrebiteľov“. Je vydaný ako korisť pre politickú a ekonomickú hru. Všetky „izmy“ uplynulých dvoch storočí pochádzajú z tohto koreňa.

Jediným východiskom bezmenného človeka je bezbrehý konzum a vstrebávanie masmediálnych obsahov, ktoré ho robia otrokom bez toho, aby si to uvedomil. Solovjov, vychádzajúc z tejto presadenej emancipácie človeka od jeho duchovného jadra, určil spoločný znak pre oblasť kultúry: „Pre väčšinu ľudí je život iba striedaním ťažkej mechanickej práce a drsných zážitkov, vychádzajúcich z hrubozmýšľavých citov ohlušujúcich vedomie.“ Presnejšie: „Dnes je celkom prirodzené, že ľudia pracujú od rána do večera a potom sa snažia zabíť čas, ktorý im ostáva pre život, v kartách, kaviarňach alebo tancovaním do vetra“ (Camus). Ak tomu pridáme obškurtné sociálne siete a virtuálne formy „komunikácie“, tak môžeme hovoriť o poslednom výkriku ubitého a zaznaného človeka v civilizácii, v ktorej je utopený v davoch.

PLEBEJSKÉ ČRTY
MASOVEJ KULTÚRY

S masovou spoločnosťou je spojený nástup a vláda masovokomunikačných prostriedkov. Tie spolu s tzv. verejnou mienkou sú jej nutným sprievodným znakom a davový človek tvorí jej antropologický základ. Z kultúry sa vytratili aristokratické prvky a stáva sa čoraz viac plebejskou. Tento meštiacky svet degraduje s mysliteľom a umelcom i obecnosť. Do jeho početnejších a pôvodne najzdravších častí, ľudovej zložky, uložil kapitalistický systém také životné podmienky, že starosť o každodenný chlieb z nich vyháňa všetok nezištný záujem. Svojimi chtivými a drzími formami vstrelal všetku silu zhomom po peniazoch. Nakoniec vtisol životu a všetkým veciam pozlátkový, schematický a kvantitatívny

Davový človek v masovej spoločnosti a konzum ako náhrada zmyslu života

zreteľ užitočnosti, ktorý ich zbavuje nádhery, usudzuje Mounier. Nikdy predtým ako v dnešnej dobe, nedostali široké vrstvy ľudu možnosť podieľať sa na výsadách – prázdnych radovánkach, ktoré boli kedysi vyhradené historickej aristokracii. Kým aristokracia bola v podstate zdravá, keďže mala moc a zodpovednosť, „dnes je prázdny život konzumu životom celej strednej triedy, ktorá nemá ekonomicky ani politicky žiadnu moc a má malú osobnú zodpovednosť“ (Fromm).

Úpadok znamená hegemoniu prizemnej zábavy, ktorej chýba akýkoľvek fragment krásy, dobrá a pravdy. Jej vulgárny rozmer pri prehlbovaní vedomia nabera v dobe globalizácie obscénny charakter. Typologickými sa tu stávajú tzv. televízne reality show, ktoré s malými prispôbeniami dominujú v závere milénia a na začiatku nového prakticky vo všetkých komerčných televíziách. To, čo by malo byť kultúrnou elitou, dnes je v role diváka, prípadne komentátora v tzv. talk show, a to čo je kultúrnou spodinou je dnes v pozícii herca v reality show. Odľahčená „soft podoba“ týchto realít, ktorá dojíma k slzám milióny divákov – „Pošta pre teba“, disponuje práve s atomizovaným jedincem a rozpadnutou ľudskou individualitou. „Surová úprimnosť“ sa stala barbarstvom tam, kde niet miesta pre intimitu a mystérium“ (Sarka). „Takým ľuďom snaha o blahobyt nestačí, potrebujú excesy prepychu a nápadnú skazenosť. Prevádzkujú veľkolepý kult tela a zdá sa, že chcú súťažiť v umení zvrhlosti“ (De Tocqueville). Toto zvecnenie a instrumentalizácia človeka, odkryvanie posledných zábran ľudskej intimity a integrity prostredníctvom kamery, sú posledným výkrikom frustrovaného individua novoveku. Šablónovitý námetov kultúrnej stoky a ich realizácia sú vyjadrením nihilizmu otvorenej spoločnosti. S tým súvisí aj postupný proces straty identity človeka. Stačí si zapnúť rozličné televízne kanály, aby sme zistili, že sa opakujú tie isté typy programov. Nevytvára sa masovo akýsi individualistický, egoistický človek, ktorého len ťažko inkarnovať do nejakej trvalej kultúrnej identity?

Triumf liberálno-demokratickej epochy nad aristokratickou epochou je zviazaný so spotrebným životným štýlom. Taký človek sa zmieta od jedného pôžitku k druhému, no ani v jednom nenájde stále uspokojenie. Výsledkom je zvláštny nepokoj a nechuf k životu, čo si všimol už De Tocqueville. Psychológ Frankl zaviedol osobitný typ epidémie neuróz a psychóz, ktorých príčinou je strata alebo nedostatok zmyslu života. Svojou logoterapiou odkazuje k nutnosti návratu duchovného centra do života individua. Berďajev podobne píše, že tento človek, aj keď bude mať blahobyt a uspokojené materiálne túžby, bude sa búriť voči sebe, voči svojej prázdnote.

OBRAZ, SYMBOL A MÝTUS
V SLUŽBE MANIPULÁCIE
A REKLAMY

Medzi podstatné aspekty masovokomunikačnej éry patrí koexistencia techniky a symbolov. Ľudové masy v minulosti mali svoju duchovnú kultúru založenú na náboženskej viere, oproti tomu sú masy súčasného prechodného obdobia pozbavené akejkolvek duchovnej kultúry, cenia si iba mýty a symboly, ktoré sú im demagogicky podsúvané. Symboly

a mýty, ktorými možno vládnuť masám a usmerňovať ich existenciu, nám dávajú vytušiť, čo znamená nástup a úspech televízie a ostatných audiovizuálnych prostriedkov. Berďajev usudzuje, že masy možno ovládnuť iba prostredníctvom im vrozených symbolov, ktoré majú erotický význam. Prítomnosť erosu v symbolike poukazuje na prirodzený základ života. Le Bon takticky poukazuje, že davy myslia v obrazoch, potrebujú obrazy, a prostredníctvom nich sú ovplyvniteľní. Sugescia a ilúzia sú také silné, že voči určitým slovám a formuláciám sa nedá brániť rozumom. Týmto mytologickým obrazom prikladá McLuhan dôležitosť: „Nové informačné prostredie má snahu prírodu nahradiť, zatiaľ čo stará mýtická múdrosť sa snažila prírodu vysvetliť. Moderný človek teda musí žiť mýticky na rozdiel od svojich starovekých predkov, ktorí sa usilovali myslieť mýticky. Mýtus je významom simultánného vnímania účinkov a príčin v komplementárnom procese. Dejiny svetového umenia dnes môžeme vidieť v tridsiatich sekundách. „Váš svet dnes“ poskytnú človeku noviny z jediného dňa. Sú to mýtické formy dané rýchlosťou a zhustením.“ Ak dáme do spojitosti význam obrazov, symbolov a mýtov pre davy s princípom masovej komunikácie, ktorú tvorí jej jednosmernosť a neosobnosť, vzniká schopnosť skresľovania alebo náhrada reality vo výstupných mediálnych produktoch. Teória masmediálnej komunikácie sa zaoberá konštrukciou sociálnej reality a vytváraním mediálnej reality.

Sociálny filozof Baggio moderného človeka, aj keď navonok žije rozmanitým spôsobom, predsa pokladá za, vo svojej podstate, jednorozmernú bytosť, žijúcu v akejsi simulácii reality, v spoločnosti identických prefabrikovaných osôb. Tento davový človek nemá v sebe „kompas“, aby si sám riadil cestu životom, takže nutne potrebuje druhých, aby ho viedli. Simulácia života – „života z druhej ruky“ ponúka možnosti pre masmédiá, ktoré sa neraz stávajú jediným prostriedkom kontaktu s osobami a udalosťami. Táto charakteristika sa prejavuje únikom do falošnej reality v masovom rozšírení počítačových hier, televízie a internetu. Potvrzuje sa ďalšia predtucha Berďajeva, že čoskoro sa definitívne prejaví magická povaha techniky. Opäť sa dostávame do ovzdušia zárazok, novoveku tak cudziemu, opäť prídá doba bielej a čiernej magie, i o tom, že technika naberie povahu totalitnej moci.

Sprievodným úkazom tejto straty pre realitu je mimetizmus – schopnosť masmédií vytvárať umelé vzorce správania a vzory. Príslušníci elity zábavného priemyslu, módy fabrikujú spoločenské konvencie, životný štýl, celebrity. Ukazuje sa, že promiskuita, narkománia, bujaré zábavy, sa stávajú smerodajnými ukazovateľmi pre zástupy závislivého plebsu. Anorektické modelky homosexuálnych návrhárov privádzajú k poruchám životosprávy tisíce mladých žien. Pravidelné rubriky „šoubizis“ majú prefabrikovaný scenár: škandály na všetky spôsoby. „Každá trieda závislivo napodobňuje triedu, ktorá v spoločenskom rebríčku stojí o jeden stupeň nad ňou. Buržoázne ponímanie ľudskej, sociálnej a všeobecnej kultúrnej kvality je pod tlakom masmédií a masového konzumu prijaté za vlastné takmer

všetkými členmi spoločnosti“, uvádza Pavelka. Poukazuje na to, že aj chudobní, insolventní ľudia, usmerňovaní kapitalistickými mýtmi konzumu, sa nezmyselne zadlžujú, aby si dopriali niečo z luxusu, rozkoše a blahobytu vyšších vrstiev. „Zvykovú, do dôsledkov okázalu spotrebu, neopustiť žiadna, ani najhudobnejšia trieda. Chudobní pri hltaní implanovaných snov – obrazov bohatstva, slávy a krásy – z taniera masmédií, nimi dokonca poblúznení, splyávajú vo svojich predstavách s celebritami a vyhrievajú sa v odleskoch lúčov popularity týchto všetkého schopných, napospol mravne degenerovaných jedincov.“ Tristné je konštatovanie Berďajeva: „Váš životný ideál je životom zvierat“.

V týchto intenciách sa pozrime aj na využívanie obrazov, symbolov na účely priemyselnej reklamy a propagandy. Zisk a ovládanie sú spojenými nádobami kapitalistickej spoločnosti. Voči tejto sile nestojí kriticky selektujúca osobnosť, ale „spotrebiteľ – večné dočča volajúce po fľaši“ (Fromm). Najčastejším úkazom pri reklame v masmédiách je, že siahla k pôvodným symbolom života, zdravia a harmónie až rajskeho základu šťastia, s ktorým je človek všednej, jednotvárnej sociálnej reality konfrontovaný. Ak má byť reklama úspešná, siahla sa práve k obrazom krásy tela, námetov z prírody, symbolom života hlavne vody, ohňa, vzduchu a zeme. Zasahuje človeka nie v rozume, ale v jeho najhlbších archetypálnych sférach, kde mu prebúdzajú mýty sily, úspechu, krásy a zároveň predstavuje pocit menejcennosti z toho, že prípadný výrobok alebo služba ešte nemá. Sme „rekonštituovaní“ reklamou, ale končíme s falošným pocitom vlastného skutočného „ja“.

V reklame je vždy prítomný nátlak podľa zásady, že nakupovaním predkladaných statkov máme voči sebe povinnosť, sme dlžníkmi seba. „Dlhodobé pôsobenie týchto prostriedkov má vplyv na duševnú rovnováhu zasahovaného obyvateľstva – na jednej strane vzbudzovaný pocit nespokojnosti a strachu z menejcennosti, na druhej strane nepretržité úsilie získať ďalšie prostriedky na zakúpenie statkov alebo služieb, ktoré negatívne pocity odstráni. Propaganda sa obracia na čo najširšie vrstvy, apeluje na najširšie, všetkým ľuďom spoločné pudové motivácie, a znižuje úroveň vkusu a citlivosti spoločnosti. Verejnosť je navádzaná nakupovať nové statky, aj keď predchádzajúce sú ešte stále spoľahlivé a použiteľné“ (Chalupa). Poznáme zábery z novoročných výpredajov na davy živeľne sa valiacich do veľkoobchodných domov...

DEPOLITIZÁCIA ŽIVOTA
V PODOBE ZÁBAVY

Človek masovej spoločnosti je sťažený drvený neustálou rotáciou mlynských kameňov priemyselného a politického prehlbovania vedomia, ktoré je nastavené v presne zvolenom smere. Podriadenie masmediálnej zložky v rámci masovej kultúry ekonomicko-politickým cieľom sa uskutočňuje aj v oblasti spravovania samotného politického spravodajstva a publicistiky. To znamená, že sloboda masmédií nesiahla nikdy tak ďaleko, aby mohla spochybniť skutočné základy ekonomickej a politickej moci. Novinárska sloboda v liberálnodemokratických režimoch sa obmedzuje – prinajmenšom

v rámci komerčných a verejných médií hlavného prúdu – skôr na kritiku systému riadenia, než na kritiku systému samotného. Pre kapitalizmus je výhodné mať formálne demokratický systém, ale pritom kapitalizmus najlepšie funguje, keď zásadnejšie rozhodnutia robia elity a väčšina populácie je depolitizovaná. Média sa stali expertom na to, ako vytvárať toto vhodné prostredie a tým prispievať k udržaniu „status quo“.

Typickou podobou depolitizácie, sú populárne politické talkshow, tiež s globálnym charakterom. Skutočná politická realita je v nich tiež predkladaná mediálnou realitou tak, aby boli vytesňované meritórne politické témy a diskusie. Postupne sú nahrádzané „povrchným zábavným spektaklom dramatických hier“. S tým súvisí personalizácia politiky – dôraz na osoby namiesto témy, ďalej dramatizácia politiky – séria stretov, zvrátov a nečakaných odhalení, i samotné zľahčovanie politických tém triviálnosťou. Spravodajská rutina sa spája so zábavou a s potrebou použitia celebrit. Nakoniec zábava prevažuje nad informovanosťou. Za zdalivou apolitizáciou treba vidieť presadzovanie politických cieľov vládnej elity. Ide o „expanziu nezáujmu“ ako stratégie jednania, čo patrí k znakom modernej masovej spoločnosti.

Sociológ Simmel pri výskume znudených postojov obyvateľov veľkomiest dospel k zisteniu, že množstvo striedajúcich podnetov a vzruchov vedie k preťaženosti nervovej sústavy, čoho výsledkom je nezáujem, apatia, ľahostajnosť uprostred zhonu. Práve nezáujem je obranným mechanizmom. Ten musí byť prekonaný, a tak zároveň masová spoločnosť funguje ako stroj, produkuje stále nové a nové očakávania ponúkané čoraz širšiemu publiku. Vytvára sa ilúzia, že sa s každým počíta. Sme v bludnom kruhu ľahostajnosti a nezáujmu, a na druhej strane je masmédiami predstieraný osobný záujem o svoje publikum, aby mohlo byť účinnejšie manipulované. Pôsobí ustavičný teror reklamy, ktorá nekonečným lichotením a sľubmi dostáva ľudí pod kontrolu. „Je ťažké sa brániť prepracovaným technikám modernej propagandy. Najúčinnejšou obranou je opäť nezáujem ako určitá poistka, ktorou sa diváci, poslucháči, čitatelia masových médií budú brániť, pokiaľ nechcú byť vtvrnutí do hry, ktorých pravidlá určuje výhradne druhá strana“ (Keller). Teológ Metz odhaľuje „smrteľné účinky zamatového teroru priemyselnej kultúry“ a vyhlasuje: „Ópiom chudobných už dlhú dobu nie je náboženstvo. Stala sa ním masová kultúra, ktorá týchto ľudí zbavuje vedomia vlastnej subjektivity, ešte skôr, než sa môžu stať subjektmi svojho oslobodzovania.“

AKO BYŤ SLOBODNÝ
V MASOVEJ SPOLOČNOSTI?

Napriek tomu, že sa vyčerpala jedna epocha nemôžeme ostať v rezignácii. Náš pesimizmus nesmie byť pasívny, fatálny, ale aktívny, teda tvoriaci. Čas prečkania „pôrodných bolesti“ zrodu novej kultúry v novej civilizácii by mal obsahovať dve paralelné aktivity.

Prvá je vytváranie „kontrastnej spoločnosti“, teda spôsob života kriticky mysliacich ľudí. Voči kreatúram zábavného priemyslu a verejného života, voči modlárstvu hedonizmu, môže kresťanstvo postaviť osobnosti modernej

Príhovor Jozefa M. Rydlu, ktorý neodsznel na členskom zhromaždení Spolku slovenských spisovateľov

doby, našich súčasníkov, prakticky zo všetkých oblastí života. S tým súvisí uplatňovanie náboženských symbolov pri zušľachtovaní nás. Princípy aristokratickej kultúry – pravdy, dobra a krásy v originalite tvorby a prispôsobené „požiadavke dňa“ je nutné implementovať do tvorby. A keďže davy myslia v obrazoch a symboloch, nezastupiteľné miesto má filmové umenie. V tom vidím úlohu alternatívnych médií: vytvárať skutočné obrazy človeka a spoločnosti voči fiktívnej – deformovanej realite komerčnej masmédií. Existuje predsa aj iná realita ako svet televíznych reálit! Uprostred dekadencie a „výpredajného nevkusu“ jestvuje aj vznešnosť v sociálnej všednosti. Berďajev preto pravdivo vystihol, že napriek všadeprítomnej spoločenskej hypnóze máme úlohu organizovať spoločnosť na duchovnej báze.

Druhá oblasť je v zásadnom uskromnení životného štýlu. Už Aristoteles učil, že naše úsilie o blaho, šťastie, musí byť v súlade s cnosťami, a nie maximalizáciu slasti! Preto „Bude potrebné prejsť k jednoduchšej a prostejšej materiálnej kultúre a naopak k bohatejšej duchovnej kultúre“, vyzýva Berďajev. Potrebujeme sa zbaviť všadeprítomnej ilúzie o tom, že jednoduchší materiálnej život nás robí menejcennými, neúspešnejšími alebo zaostalými.

Navrhujem zmeny v tejto triáde ľudského záujmu: masmédiá, konzum a technika.

Začnem masmédiami. Je nutná striednosť v oblasti používania mediálnych produktov, čo vo väčšine vyžaduje úkon selekcie a ignorancie voči osobnosti nivelizujúcich programov a filmov, či zbytočných samoučelých relácií.

Dalším bodom je striednosť vo výbere produktov každodennej spotreby a usporiadanie životného štýlu. Pripusťme na okamih s De Tocquevilom, že dosiahnuť blahobyt je poctivá a oprávnená snaha, v ktorej má človek záľubu. Ale v tom je paradoxne ukrytý sebazničujúci element. Zásada, že nie všetko čo si môžeme dovoliť, aj smiem, je nevyhnutná, aby sme nedegradovali do roviny mechanickej a jednostranne vitálnej. Spotrebiteľský ideál nie je žiadnym ideálom, má v sebe ducha smrti. A iste nejde len o oblasť individuálneho životného štýlu. Veď okázala potreba, život na dlh, to je civilizovaný problém a súvisí s krasom spoločnosti blahobytu.

Tretím článkom v našej triáde je v pravom zmysle slova racionálne zaobchádzanie pri nadobúdaní a prevádzke akejkoľvek techniky. Spotrebná elektronika či automobil predsa nemôžu byť reprezentantom zrelého človeka. Vyšší sa nemôže podriaďovať nižšiemu, človek technike – odporuje to personalizmu.

Zakladateľ psychológie davov Le Bon, vyjadril nádej, že vláda davov je prechodnou vládou. A Berďajev dodáva: „Avšak nemožno dopustiť moc davov nad osobnosťou človeka – vládu množstva nad kvalitou, prevládanie materiálnych hodnôt nad hodnotami duchovnými. Toto znamená, že eticky je nutné zachovanie duchovnej aristokracie, bez ohľadu na to, ako radikálne by sa riešila sociálna otázka.“ Nové panstvo by mala prijať nová, teda duchovná aristokracia, ktorá je schopná niest kontinuitu hodnoty osobnosti: primát slobody ducha a tvorivosti. Nemenné aristokratické princípy v kultúre, postavené na kulte pravdy, dobra a krásy, boli vždy prítomné v človeku, tým že je obrazom božím a tak ich môžeme uplatňovať.

PETER GREČO

Zvažoval som, či mám s pošramotným zdravím dnes prísť na členské zhromaždenie Spolku slovenských spisovateľov, nie pre pandemickú psychózu, ktorá sa zmocnila sveta, Európy i Slovenska, ale preto, lebo neviem, či som členom SSS, a ak ním som, tak akým. Pred tridsiatimi rokmi ma Spolok slovenských spisovateľov poctil členstvom čestným. Potom nastal „rozkvet“ všelijakých spolkov, rozmohla sa akási spolkárska „alchymia“ a dnes nevedno, či som členom SSS, alebo patríam do kategórie členov mimoriadnych, riadnych, pozastavených, nečlenov...

Slováci majú podľa všetkého, čo tu dennodenne zažívame, vidíme a presviedčame sa, ako „funguje“ náš slovenský štát, zrejme patent na organizovaný chaos... Nevieť prečo, či teraz, keď som predsa prišiel a dostal som aj slovo, nebude zbytočné hovoriť o rozumnej a zmysluplnej organizácii Spolku slovenských spisovateľov.

Ďakujem však za slovo. Ďakujem za možnosť pozdraviť toto členské zhromaždenie.

Pred rokmi som už raz na tomto fóre vystúpil. Vystúpil som i na stretnutí organizovanom pri príležitosti vzniku Spolku slovenských spisovateľov v Budmericiach, i na stretnutí uskutočnenom pri príležitosti pripamätania si Kongresu slovenských spisovateľov v Trenčianskych Tepliciach. Zúčastnil som sa teda na každom podujatí, na ktoré som dostal pozvanie buď pre mňa osobne, alebo ho dostala Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska, právna pokračovateľka Spolku slovenských spisovateľov a umelcov založená v roku 1955 v Clevelande. Na čele tejto Únie stáli v minulosti osobnosti ako Jozef Ciger-Hronský, Andrej Žarnov, Mikuláš Šprinc, Karol Strmeň, Imrich Kružliak alebo Ondrej Štefanko a v rokoch 1954 až 2000 sa vďaka nej vydával štvrťročník pre slovenskú kultúru Most.

Ak to tu spomínam, a to bez akejkoľvek nostalgie, nejde o samoučelné spomínanie.

Svojho času som slovenskej spisovateľskej obci na členskom zhromaždení v roku 1997 povedal, že zo svojej tvorby vytvorila, vylúčila Boha. A dnes vidíme, čo sa deje so Slovenskom: kresťanské hodnoty sa tu vytrácajú, postupne sa „udomácnujú“ iné, čomu nezamedzí ani blížiaci sa návšteva rímskeho pápeža... Slovensko sa zo štátu s pevnými kresťanskými koreňmi stáva štátom agnostickým...

Mrzí ma, že aj Spolok slovenských spisovateľov definitívne „odpísal“ slovenskú diaspóru a nadobro stratil záujem o Slovákov žijúcich a tvoriacich v zahraničí. Veď na kandidátke do navrhovaného Predsedníctva Spolku slovenských spisovateľov nie je jeden jediný slovenský autor či jedna jediná

slovenská autorka zo zahraničia! To už azda niet literárne tvorivých Sloveniek a Slovákov v Chorvátsku, v Poľsku, v Rumunsku, v Srbsku? Oni nepíšu, netvorí v rodnom jazyku? Ich tvorba nie je súčasťou slovenského písomníctva?

Áno, asimilácia Slovákov v západnej Európe a v zámorí pokročila natoľko, že slovenská krajanská tlač postupom času zaniká; vlní po vyše sto rokoch prestal vychádzať časopis Slovákov v Amerike, pravidelne vydávaný od roku 1889. V súčasnosti vychádza v USA len Jednota, založená v roku 1891, a v Kanade živori časopis Kanadský Slovákov, založený v roku 1942. V západnej Európe sú to: prežívajúci Život – La Vie, ktorý vydáva Slovenská katolícka misia vo Francúzsku od roku 1953, a Krajanský pozdrav, ktorý vznikol v roku 1971 v Štokholme a teraz ho vydáva Slovenská katolícka misia v Mníchove. Exilové periodiká po 17. novembri 1989, najmä však po 1. januári 1993, keď Slovensko opäť nadobudlo štátnu samostatnosť, stratili raison d'être, svoj zmysel existencie. Slováci v zahraničí právom očakávali, že obnovený samostatný slovenský štát a jeho inštitúcie vyvinú aspoň nejaké úsilie, aby sa zachovalo slovenské „slovo“ v zahraničí, a vynaložia potrebné prostriedky na záchranu kultúrneho dedičstva slovenskej diaspóry. Žiaľ, nestalo sa! Dnes sa k „hroboňom“ slovenskej diaspóry pridáva aj Spolok slovenských spisovateľov...

Niekoľko z Vás sa ma spýtali na Úniu slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska a na Most, štvrťročník určený pre slovenskú kultúru, ktorý bol tlačovým orgánom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v Clevelande. Po smrti Mikuláša Šprince v roku 1986 sa ešte našlo provizorium, aby vychádzal, ale po tragickom skone Karola Strmeňa roku 1994 už nie... V eufórii, ktorá vznikla po Novembri 1989, Imrich Kružliak, jeho predseda, pretvoril Spolok slovenských spisovateľov a umelcov v Clevelande na Úniu slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska. De iure sa to podarilo, de facto však nie. Nenaplnenie očakávaní spočívalo v tom, že po roku 1993, keď Slováci obnovili svoju štátnu samostatnosť, elity Slovenskej republiky – politické, cirkevné, intelektuálne i hospodárske – sa k slovenskej diaspóre zachovali doslova maošsky, lebo exulantov politicky korektne „vyšachovali“, vytrelí z kolektívnej pamäti slovenského národného spoločenstva. Most sme ponúkli na vydávanie Matici slovenskej. Rezolútne ho odmietla. Podobne sa zachovali vtedajšie spisovateľské organizácie, na ktoré sa rozpadol niekdajší Zväz slovenských spisovateľov. Tie považo-

vali Úniu slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska vrátane štvrťročníka za cudzie elementy, konkurenčné telesá. Pochopenie sme nenašli ani na Ministerstve kultúry SR. A tak sme vydávanie štvrťročníka Most financovali z mojich úspor i z podpôr vymierajúcej členskej základne. Stále mi rezonuje v pamäti ono odmietavé nepochopenie, s akým sme sa stretli. Také niečo by sme neboli očakávali od istých renomovaných ľudí! V Slovenských pohľadoch pokladali Most za konkurenciu. S rovnakým nepochopením sme sa stretli v Literárnom týždenníku aj v Kultúre (to hádam nie! - pozn. redakcie) či v Slovenských národných novinách... Most vyšiel naposledy v jubilejnom roku 2000, štvorčíslo vtedy so mnou pripravili Viliam Jablonický a Ladislav Vančo. Predseda Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska Imrich Kružliak svojho času navrhol, aby Únia splynula so Spolkom slovenských spisovateľov. Spolok však neprejavil záujem, hoci predseda Únie ponúkal SSS aj svoje vlastné imanie (napokon sa dostalo tam, kde Imrich Kružliak nechcel). Dnes by nemusel živorit ani Spolok slovenských spisovateľov, ani jeho tlačový orgán Literárny týždenník.

Vynára sa množstvo premárnených podnetov. V roku 2005 Spolok slovenských spisovateľov spolu s inými organizáciami – bolo ich 19 – vyhlásil Rok Rudolfa Dilonga. V roku 2021 je storočnica Karola Strmeňa. Kto si naňho spomenul?... V roku 2016 bolo v Trenčianskych Tepliciach stretnutie uskutočnené pri príležitosti pripamätania si Kongresu slovenských spisovateľov, ale dodnes nevyšli materiály, ktoré na ňom odzneli, hoci sme ponúkli, že ich vydáme. Od roku 2000 Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska v rámci edície LIBRI HISTORIÆ SLOVACIÆ vydala päťdesiatšesť (56) zväzkov špičkových vedeckých publikácií. Nie 5, ani 6, lež 56! Literárny týždenník o nich za dva desať rokov (!) uverejnil tri príspevky... Slovenské pohľady či Slovenské národné noviny spolu ani toľko... Aj toto je vizitka spisovateľskej obce slovenskej! Nuž aká spoločnosť, taká obec... Vráťame tej spisovateľskej! Toto je rozklad Slovenska, zánik národa!

Ani vo svojom romantickom rojení utečenca a navrátilca som si veruže nikdy nepomyslel, že sa v samostatnom štáte slovenskom dožijem návratu axiomy, ktorú skôr narodení poznajú z vlastnej skúsenosti, ba niektorí aj zo žalára: „Keď myslíš, tak nehovor, keď hovoríš, tak nepíš, keď píšeš, tak nepodpíš, keď podpíšeš, tak sa nečuduj...“ Slovensko sa opäť ocitá tam, kde už raz bolo. Tentokrát

dobrovoľne, pričinením tých Sloveniek a Slovákov, ktorí „za lepší obrok sa opäť raz driapu na cudzie bodáky“. Znova nám chcú zakazovať slobodne myslieť, smelo hovoriť, písať bez obáv pred negatívnymi následkami, podpísať sa, nedbajúc na nebezpečenstvo.

Mám obavy o budúcnosť Slovákov a Slovenska. Prežívam veľké rozčarovanie z jeho elit. Nechce sa mi veriť, že by bolo možné „dosiahnuť“ taký pokles vzdelanosti a kultúrnosti, aký pozorujeme prakticky vo všetkých vrstvách obyvateľstva. Už len vulgarizácia slovníka intelektuálov, ak ich tak možno nazvať, prezrádza, že stav je kritický: vnímam to ako rezignáciu tejto spoločenskej vrstvy, ktorá akoby sa zmierila s okolnosťami, vzdala sa svojich predstáv, cieľov, nádejí... Čoraz väčšmi si uvedomujem, ako dobre, že mám(e) svoj vek, pretože súčasné systematické ohľupovanie „občanov tejto krajiny“ je iba kľukatejšou cestou vedúcou do hrobu... Mal som oveľa jasnejšiu a krajšiu predstavu o Slovákoch. Akýže bude tento národ pod vedením tejto hlúpej plagiátorskej koristníckej koalície? Veď sa rozplynie v EÚ skôr ako kocka cukru v čaji. Za tridsať rokov sa Slovensko tak veľmi zmenilo. Aké bude o ďalších tridsať rokov? Nebude totálne „zmagorené“? Bude sa o ňom vedieť? Napokon, kto zo súčasníkov ešte pozná mená Nemca Ericha Fromma, Francúza Gabriela Marcela či Švajčiara Balthasara Staehlina a ich dilemu v nemčine znejúcu Haben oder sein či vo francúzštine Être et avoir? Kto pozná onú dilemu v slovenskej verzii: Byť? Alebo mať? Naša ľudová múdrosť ju zhrňa do skúsenosti: Nielen chlebom je človek živý...

Neteší ma, čoho sa naša generácia dožíva v dnešnom svete. Nemám na mysli pojem „svet“ ako taký, v ňom Slováci a Slovensko sú entiténegligible, zanedbateľná množina. Mám na mysli zlyhávanie a zradu slovenských elit, intelektuálnych, náboženských, politických i hospodárskych. Veď ony nie sú schopné ani len definovať bytostné záujmy národa a štátu, nielen ich obraňovať! Im zrejme stačí spomenutá kocka cukru... Uvedomujú si vôbec, ako sa roztápa v šálke európskeho odvaru, ktorý nie je ani čajom...?!

Keď pred tridsiatimi rokmi konečne zanikol česko-slovenský štát, Česi spievali Sbohem, Slovensko. Dnes to v inej tónine spieva jeden zo slovenských rapperov...

Úprimne povediac, v mojom veku by mi to mohlo byť už hádam i jedno... Ale priznám sa Vám, že by sa mi ľahšie odchádzalo z tohto sveta, keby som sa ešte dožil nástupu takých slovenských elit, ktoré nezlyhávajú, ale zo všetkých svojich síl sa usilujú o dobrobyt slovenského národa, dôstojne reprezentujú, rozumne vedú i statočne obraňujú Slovensko... (15. júla 2021)

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlač@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicke vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

HLAVNÉ ZÁSADY VOLEBNÉHO PROGRAMU SNS

Politický program SNS pre predčasné parlamentné voľby v roku 1992 vychádzal z decentralizácie štátnej moci, deťazácie nielen ekonomiky, ale aj výkonu štátnej správy smerom k samospráve obcí. Základná premisa programu vychádzala z toho, že ak sa usilujeme, aby sme sa rozvíjali ako štát so všetkými kompetenciami na štátnej úrovni, tak musíme dať právo rozvoja každej obci, právo rozhodovať o sebe. Na to bola potrebná zmena daňového systému tak, aby väčšina daní plynula priamo do rozpočtu obcí a aby o výške týchto daní mohla v značnej miere rozhodovať obec, ktorá vytvorí podmienky pre svoj vlastný rozvoj a mala by tak možnosť ovplyvňovať ho. Volebný program obsahoval najmä hospodársku politiku pre Slovensko. Štát mal vytvárať podmienky pre hospodársky rozvoj v legislatívnej rovine a súčasne sa pokúšať o zdokonalenie infraštruktúry, najmä dopravy a spojov. Pri tvorbe volebného programu boli na zreteli tri zásady:

1. „Vlastenectvo – vedomie spolupatričnosti všetkých Slovákov a obyvateľov Slovenska.
2. Rozumný poriadok – jasne formulované a účinné zákony, ich dôsledné rešpektovanie a schopnosť zabezpečiť ich dodržiavanie.
3. Všestranný pokrok – rozvoj hospodárstva, životnej, kultúrnej, duchovnej úrovne na Slovensku. konečný cieľ tohto pokroku by mali byť spokojnosť, bezpečie, vzájomná dôvera ľudí a zabezpečenie základných predpokladov života človeka.“

Rovnako aktuálnou predvolebnou otázkou sa stala aj poľnohospodárska potravinová stratégia, ktorou sa SNS snažila poukazovať a podporovať nákup domácich slovenských výrobkov a jeho priaznivý vplyv, ako aj ďalšie z toho plynúce nielen ekonomické, ale aj celospoločenské výhody. Pretože ako bolo a dodnes aj zostalo filozofiou tejto stratégie, ak sa kúpi zahraničný výrobok, nepredá sa domáci výrobok a pripraví sa tým o prácu domáce poľnohospodárstvo, ktoré neskôr začne postupne stagnovať, až napokon samotná niekoľkostupňová výroba zanikne a vytvárajú sa rady nezamestnaných. Nepriamo však ekonomiku ohrozuje aj finančná strata v podobe nezaplatených daní, ktoré nezamestnaní ani výrobcovia neodvedú, a na ktorých sú existenčne závislé školstvo, zdravotníctvo, doprava či ekológia. Treba pripomenúť aj nutnosť finančných dávok v nezamestnanosti, ktoré sú nezamestnaným hradené priamo zo štátneho rozpočtu, ktorý však už bol ochudobnený o spomenuté neodvedené dane a poplatky do finančného systému štátu.

Všetky vyspelé štáty totiž riešili a aj riešia svoju potravinovú bezpečnosť a rozvoj svojej poľnohospodárskej výroby uvážlivým používaním makroekonomických nástrojov, ktorými sú dane, clá a hlavne štátne subvencie. Práve vďaka uvážlivému a vedecky prepracovanému uplatňovaniu štátnych subvencií mala a má poľnohospodárska výroba v štátoch západnej Európy takú stabilizáciu a vysokú úroveň. Federálna vláda Č-SFR však túto politiku nechcela poznať a výsledkom bolo ďalšie drastické celoplošné znižovanie subvencií poľnohospodárom a tým brzdenie samotného rozvoja v tomto odvetví. V tomto zmysle sa ekonomické kroky federálnych orgánov jednoznačne javili ako zámerý systém rušenia štátu.

V kultúrnej oblasti sa volebným programom SNS hlásila k obnove duchovných a kultúrnych princípov vychádzajúcich z cyrilometodských tradícií a mravných zásad kresťanstva, a rovnako pokladala za prirodzené, aby štát podporoval rozvoj kultúry slovenského národa. V zahraničnej politike bolo prioritou členstvo Slovenskej republiky v OSN a ostatných medzinárodných organizáciách, dobré susedské a partnerské vzťahy a spolupráca so susednými štátmi. V otázke podpory cestovného ruchu mala

Slovenská republika využívať mimoriadne vhodné podmienky a predpoklady pre jeho rozvoj. Rovnako aj v oblasti ochrany prírody sa mali prehodnotiť a vytvoriť podmienky pre ochranu fauny a flóry, ako aj prehodnotiť nadmernú ťažbu dreva v súčinnosti s devastáciou prírodného prostredia a regionálneho poškodenia.

VÝZVA SNS PRED VOĽBAMI

SNS sa rozhodla aj formou verejnej výzvy apelovať na občanov Slovenskej republiky, aby sa zúčastnili nadchádzajúcich volieb. Bolo samozrejmé, že hlavným zámerom výzvy bolo zvýšenie volebných preferencií pre stranu a podpora nerozhodnutých voličov v samotnej účasti aktu hlasovania pre SNS. Samotnou myšlienkou apelu bola možnosť priaznivým volebným výsledkom pre SNS ovplyvniť budúci osud Slovenska, pretože „parlament, ktorý vzíde z volieb, bude rozhodovať o postavení Slovenska v Európe, o zachovaní a prehĺbení jeho identity.“ Ďalej sa vo výzve píše, že „naším

pre zvolenie do SNR tieto politické subjekty: Hnutie za demokratické Slovensko, Strana demokratickej ľavice, Kresťansko-demokratické hnutie, Slovenská národná strana a Koalícia maďarských strán. Do Snemovne národov FZ bola okrem uvedených strán zvolená aj Sociálnodemokratická strana Slovenska.

Pri jednotlivých politických subjektoch udávame názov politického subjektu, počet získaných hlasov, percentuálne vyjadrenie počtu získaných hlasov a počet mandátov. Pri voľbách do Snemovni FZ iba percentuálne vyjadrenie a počet mandátov.

Vo voľbách do SNR dosiahli politické subjekty tieto výsledky:

- Hnutie za demokratické Slovensko – 1 148 625 hlasov – 37,26 % - 74
- Strana demokratickej ľavice – 453 203 hlasov – 14,7 % - 29
- Kresťansko-demokratické hnutie – 273 945 hlasov – 8,88 % - 18
- Slovenská národná strana – 244 527 hlasov – 7,93 % - 15

SNS – najstaršia politická strana Slovákov

cieľom je nezávislý národný štát, ktorý bude zvnútra naplnený myšlienkou otvorenej občianskej spoločnosti a bude rešpektovať ľudské práva a slobody. Myšlienka štátu a štátnosti potrebuje každého bez rozdielu politického názoru, bez rozdielu vyznania. Nikto nám nemôže dať viac, ako my môžeme dať sebe. Ponúkame Vám spoluprácu pri naplňaní národných záujmov Slovenskej republiky.“ SNS touto svojou výzvou, v ktorej jasne sformulovala svoj politický postoj, predložila všetkým voličom možnosť rozhodnutia o budúcom vnútropolitickom ako aj zahraničnopolitickom vývoji Slovenskej republiky.

Mnohí odborníci sa pred predčasnými parlamentnými voľbami začali vyjadrovať súhlasným postojom v otázke osamostatnenia sa Slovenska. Hlavným problémom a čoraz vážnejšie sa prejavujúcou otázkou ekonomická. Poukazovalo sa hlavne na fakt, že ak sa po voľbách fakticky nezide Slovenská republika s Českou republikou, reštriktívna reforma z dielne Václava Klause Slovensko privedie do záhuby. Preto rozumné uvažujúci občania Slovenska, bez rozdielu národnosti, mali prísť z hľadiska ekonomiky, ktorá je najdôležitejšou oblasťou na dôstojné prežitie človeka k jedinému záveru, ktorým bola vlastná cesta s dôrazom na sebestačnosť. Jediná reálne možná cesta vedúca k ekonomickej prosperite Slovenskej republiky bola preto cesta vedúca k zvrchovanosti a následne samostatnosti Slovenskej republiky.

VÝSLEDOK PARLAMENTNÝCH VOLIEB V ROKU 1992 PRE SNS

Predčasné parlamentné voľby v roku 1992 sa uskutočnili v dňoch 5. a 6. júna. Tieto predčasné parlamentné voľby zmenili politickú scénu na Slovensku. V roku 1992 musel politický subjekt pri voľbách do SNR dosiahnuť už 5% volebný prah, oproti 3% prahu z roku 1990. Rovnaký prah 5% zostal platný pre obe Snemovne FZ. Voľby do SNR sa konali v 5738 volebných okrskoch paralelne s voľbami do Snemovni FZ. Kandidovalo 23 politických subjektov. Vo voľbách bola Slovenská republika rozdelená na štyri volebné kraje: Hlavné mesto SR Bratislava, Západoslovenský kraj, Stredoslovenský kraj a Východoslovenský kraj. Volieb sa zúčastnilo 84,2% oprávnených voličov, keď z 3 770 073 zapísaných voličov odovzdalo svoj hlas 3 174 436 voličov. SNS sa volieb zúčastnila s volebným číslom 37 a pod volebným heslom „Vlastnou cestou, Slovensko“.

Z podstatne väčšieho počtu politických strán a hnutí prekonal 5% hranicu

- Koalícia maďarských strán – 228 885 hlasov – 7,42 % - 14

Vo voľbách do Snemovne ľudu FZ dosiahli politické subjekty tieto výsledky, ktoré udávame v percentách:

- Hnutie za demokratické Slovensko – 33,53 % - 24
 - Strana demokratickej ľavice – 14,44 % - 10
 - Slovenská národná strana – 9,4 % - 6
 - Kresťansko-demokratické hnutie – 8,96 % - 6
 - Koalícia maďarských strán – 7,37 % - 5
- Vo voľbách do Snemovne národov FZ dosiahli politické subjekty tieto výsledky, ktoré udávame v percentách:
- Hnutie za demokratické Slovensko – 33,85 % - 33
 - Strana demokratickej ľavice – 14,04 % - 13
 - Slovenská národná strana – 9,35 % - 9
 - Kresťansko-demokratické hnutie – 8,81 % - 8
 - Koalícia maďarských strán – 7,39 % - 7
 - Sociálno-demokratická strana Slovenska – 6,09 % - 5

SNS sa so ziskom 244 527 odovzdaných hlasov a podielom 7,93 % hlasov, stala štvrtou najsilnejšou stranou v Slovenskej republike. Do SNR zasadlo 15 poslancov SNS zvolených na kandidátnej listine. Vo voľbách do Snemovne ľudu FZ získala SNS 9,40 % hlasov a 6 mandátov, vo voľbách do Snemovne národov FZ získala SNS 9,35 % hlasov a 9 mandátov.

V porovnaní s výsledkami volieb z roku 1990 najväčší odliš voličov zaznamenala SNS práve vo svojej dovtedajšej bašte – Stredoslovenskom kraji, kde vo voľbách v roku 1990 získavala v okresoch podporu aj 20 – 30% voličov. Rovnako stratila aj v Západoslovenskom kraji. Paradoxne, voličov si udržala na rovnakej úrovni v rámci Východoslovenského kraja, kde dlhodobodosať najhoršie výsledky. Zaujímavosťou je taktiež vysoký podiel hlasov v hlavnom meste SR, vyše dvojnásobný, ako bol celkový výsledok na celorepublikovej úrovni, čo sa neskôr už neopakovalo. Tradične najslabšie volebné výsledky zaznamenala SNS v okresoch s vysokým percentuálnym podielom obyvateľov maďarskej národnosti.

ODOZVA VÝSLEDKU PARLAMENTNÝCH VOLIEB 1992 V SNS A ICH DOPAD PRE SLOVENSKO

Samotným výsledkom predčasných parlamentných volieb v roku 1992 boli v SNS rozčarovanie a sklamanie. Prepad o vyše 200 tisíc hlasov, pokles zo 14% z roku 1990 na necelých 8 % a strata sied-

mych poslaneckých mandátov v SNR viedla k postupnej hlbokéj vnútornej analýze v strane.

Stupenci samostatného Slovenska odovzdali svoje hlasy väčšinou SNS, pretože strana vo svojom volebnom programe jasne deklarovala, že jej cieľom je vyhlásenie štátnej samostatnosti slovenskej republiky a zapojenie sa do európskej spolupráce pod vlastným menom. Veľmi blízko SNS sa ocitlo Slovenské kresťanskodemokratické hnutie pod vedením Jána Klepáča. Bola to odštiepená frakcia od KDH požadujúca minimálne konfederáciu, pričom Česi už jasne vopred konfederáciu opakovane odmietli.

Podľa predsedu SNS Jozefa Prokeša výsledok parlamentných volieb pre SNS zodpovedal tomu, aký mala strana prístup do masmédií. Keby sa objavovala častejšie v masmédiách, výsledok mohol byť podstatne lepší. Ako príklad sa uvádzala tlačová beseda, na ktorej SNS predstavila svoj ekonomický program, pričom v niektorých masmédiách nebolo o tomto pro-

grame ani slovo. SNS sa ocitla v informačnej blokade. Východiskom bola uvádzaná možnosť vytvorenia vládnej koalície s víťazným politickým subjektom HZDS, ak SNS bude ponúknutá táto možnosť. HZDS podľa vlastných tvrdení chcelo pokračovať v transformácii ekonomiky a vo vyváženom vzťahu medzi Slovenskou republikou a Českou republikou. Rovnako sa chcelo usilovať o zmierenie sociálneho dosahu nevyhnutných ekonomických zmien pre obyvateľov. Koalíciu so SNS označili za veľmi pravdepodobnú a nevyučovalo sa ani zostavenie menšinovej slovenskej vlády. Voliči vo voľbách dali svojim hlasovaním jasne najavo nespokojnosť s dosahmi ekonomickej reformy Václava Klause, ktoré boli na Slovensku oveľa tvrdšie než v Česku.

K výsledku parlamentných volieb sa okrem mnohých iných vyjadril aj významný a uznávaný historik, politológ, pedagóg a autor mnohých knižných titulov a vedeckých prác, ktoré sa väčšinou týkali slovenských dejín, Milan Stanislav Ďurica: V tomto zmysle pokladám aj výsledok volieb 1992 za dôležitý prejav politickej vôle drvivej väčšiny slovenských občanov, ktorá sa odvrátila od čechoslovakisticky orientovaných strán a hnutí a priklonila sa k tým stranám, ktoré majú v programoch dosiahnutie plnej zvrchovanosti Slovenskej republiky. Ak sa v budúcnosti všetky tieto politické strany a hnutia dokážu spojiť do spoločného úsilia s víťaznými stranami, tento spoločný cieľ bude mať Slovensko na dosah ruky. Tu platí staré In necessariis unitas – jednotne v tom, čo je najpotrebnejšie. A pre Slovensko je dnes najpotrebnejšia suverenita.“

Vitazný politický subjekt parlamentných volieb na Slovensku, HZDS, poverilo svojho predsedu Vladimíra Mečiara aby informoval prezidenta Václava Havla o nutnosti pokračovať v rozhovoroch medzi predstaviteľmi Slovenskej republiky a Českej republiky o otázke suverenity Slovenskej republiky. Neskôr sa aj po predošlých kontaktoch konalo v Bratislave rokovanie medzi slovenskými a českými politickými predstaviteľmi, ktorí podpísali dohodu o federálnej vláde a jej programom vyhlásení. Zhodli sa na existencii Č-SFR, avšak nevyučovali ani možnosť jej zániku. Prezident Václav Havel vymenoval novú vládu Č-SFR na čele s Jánom Stránskym. Vláda mala iba 10 členov, z ktorých boli 5 Slováci. Na Slovensku sa však v tomto období už naplno venovala pozornosť prípravám Ústavy Slovenskej republiky a jej prijatiu. V Trenčianskych Tepliciach 10. júla 1992 zástupcovia vlády a SNR rokovali

spoločne o príprave Ústavy Slovenskej republiky. Na schôdzi novozvolených poslancov SNR bol zvolený za jej predsedu Ivan Gašparovič, ktorý poveril Vladimíra Mečiara zostavením novej vlády Slovenskej republiky.

PRIJATIE A SCHVÁLENIE PROGRAMOVÉHO VYHLÁSENIA VLÁDY SR A DEKLARÁCIE O ZVRCHOVANOSTI SR

Skupina poslancov SNS v SNR dňa 1. júla 1992 predložila nové návrhy na vydanie ústavného zákona o zvrchovanosti Slovenskej republiky a o úprave štátnych symbolov. Avšak spolu s návrhom o štátnych symboloch Slovenskej republiky boli z rokovania stiahnuté. Návrh zákona o zvrchovanosti a suverenite podľa predstaviteľov SDE nespĺňal niektoré procesnoprávne náležitosti a pretože predpokladal právny dualizmus, bol v rozpore s platnou Ústavou Č-SFR.

Predseda vlády Slovenskej republiky Vladimír Mečiar predniesol 15. júla 1992 pred poslancami SNR Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, ktorému parlament odhlasoval dôveru. Z pohľadu poslancov SNS v SNR však o akejsi nadšenej podpore Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky nemožno hovoriť. Klub poslancov SNS predpokladal, že vláda vo svojom Programovom vyhlásení presne sformuluje kroky, ktoré povedú k vytvoreniu Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva. Rovnako malo byť úlohou vlády jasné deklarovanie slovenského národného záujmu. Poslanci SNS predložený vládny program charakterizovali ako sociálnodemokratický. Ako problém bolo označené aj zavedenie skutočnej trhovej ekonomiky, pretože v celom vládnom programe chýbali presné špecifikácie predstavy vlády o trhovej ekonomike a jej mechanizmoch. Programové vyhlásenie označili za nečitateľné, nakoľko v porovnaní s programom vlády Českej republiky, tento riešil veci alternatívne a pripravoval sa na vlastnú štátnosť. SNS prostredníctvom svojich poslancov v SNR trvala na výraznom a jednoznačnom definovaní štátnej zvrchovanosti Slovenskej republiky a medzinárodnej suverenity. Klub poslancov SNS v SNR podporil vládu Vladimíra Mečiara, nakoľko SNS išlo o Slovensko a udržanie stability.

Otázkou zvrchovanosti sa zaoberalo politické grémium tvorené predsedami poslaneckých klubov a predsedom SNR Ivanom Gašparovičom. Dňa 17. júla 1992 sa SNR zišla na svojej tretej schôdzi a na programe bol jediný bod programu, návrh Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. V rozprave vystúpil so svojim prejavom aj poslanec za SNS, herec Štefan Kvietik: „Dost' už bolo nesamostatnosti, vazalskej závislosti, poníženého prosikania o uznanie našich legitímnych práv. Prišiel čas, aby sme urbi et orbi oznámili, že už nebudeme prosiť, že už nebudeme žiadať, že sa už nebudeme u cudzích vlád domáhať toho, čo nám podľa božských i ľudských zákonov patrí.“

Aj na základe podpory Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky zo strany poslaneckého klubu SNS v SNR, bola formálne dňa 17. júla 1992 v SNR schválená a prijatá Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky ako základný dokument suverenity štátu slovenského národa. Vyhlásenie podpísal predseda SNR Ivan Gašparovič a predseda vlády Slovenskej republiky Vladimír Mečiar. Z balkóna budovy SNR Deklaráciu verejnosti prečítal predseda SNS a podpredseda SNR Jozef Prokeš. Za prijatie Deklarácie hlasovalo 113 poslancov, proti bolo 24 a 10 poslancov sa zdržalo hlasovania. Samotné prijatie Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky vzbudilo nadšené reakcie veľkej časti Slovákov. Václav Havel reagoval na prijatie Deklarácie o zvrchovanosti SR tým, že sa vzdal funkcie prezidenta Č-SFR.

MIROSLAV ŠUŇAL
(Pokračovanie v budúcom čísle)